

Sabir
Əhmədlinin
yazı
masası

» səhifə 6

Etimad
Başkeçidin
portret
cizgiləri

» səhifə 7

Uçurumdan
keçən
yol

Hüseyn
Abbaszadə

» səhifə 12

Baba Kuhi Bakuvi

Məzarı dağı nurlandıran sufi

» səhifə 10

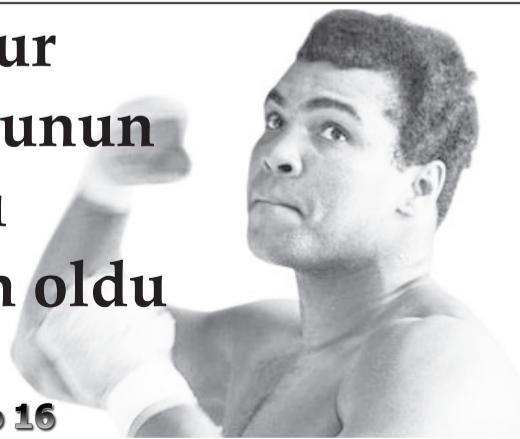

Kremlə
göndərilmiş
məxfi məktubda
nə yazılmışdı?

» səhifə 5

Məşhur
boksçunun
həyatı
roman oldu

» səhifə 16

ANONS

Leyla Əliyevanın
"Dünya yuxutək
əriyir..." şeirlər kitabı
nəşr olunub

» səhifə 3

"Şekspir" yenidən
səhnədə

» səhifə 3

Orfoqrafiya lüğətindən
çıxarılan sözlərin
təsnifatının davamı

» səhifə 4

Ramazan sürprizi

» səhifə 5

Siyasi hissə müdiri

» səhifə 9

"Otello" Azərbaycan
səhnəsində

» səhifə 11

Qırbatdəki narahat ruh

» səhifə 11

Oğul borcu

» səhifə 13

Duellər necə yaramıb?

» səhifə 15

Məşhur festivalın
əhatə dairəsi genişlənir

» səhifə 16

Ədəbiyyat üzrə
Nobel mükafatçısı
vəfat etdi

» səhifə 16

Heydər Əliyev Fondunun vitse-prezidenti Leyla Əliyeva uşaq evlərində olub

İyulun 7-də Heydər Əliyev Fondunun təşəbbüsü ilə valideyn himayəsindən məhrum olan uşaqlar üçün istirahət proqramı təşkil edilib.

Fondun vitse-prezidenti Leyla Əliyeva paytaxtın 1 sayılı körpələr evi və 1 sayılı uşaq evində tərbiyə alan uşaqlarla birlikdə şənlikdə iştirak edib.

Körpələr və uşaq evlərində tərbiyə alan uşaqlar onlar üçün tərtib olunmuş müxtəlif əyləncələrdə asudə vaxtlarını keçiriblər.

Leyla Əliyeva uşaqlarla səmimi söhbət edib, onların əyləncələrində iştirak edib.

Qeyd edək ki, Heydər Əliyev Fondu valideyn himayəsindən məhrum olan uşaqlara müntəzəm baş çəkir, onların hansı qayğıya, mənəvi dəstəyə ehtiyacı olması ilə maraqlanır, uşaq və yeniyetmələrin təlim-tərbiyələri, asudə vaxtlarının təşkilində iştirak edir.

İstirahət günlərində, müxtəlif bayram və əlamətdar günlərdə əyləncələrin təşkili isə uşaqlara unudulmaz xoş anlar yaşadır.

"Açıq kitab" online mütaliəçilərin portalıdır!

ARNK yanında Tərcümə Mərkəzinin "Açıq kitab" online kitabxanası Azərbaycan, rus və digər xarici dillərdə yüzlərlə klassik, müasir bədii ədəbiyyat nümunələrinin, mətn və materialların, lüğətlərin, müxtəlif sahələrə dair elmi, publisistik ədəbiyyatların, dünya dillərinə tərcümə edilmiş Azərbaycan ədəbiyyatının, həmçinin Azərbaycan dilinə tərcümə edilmiş dünya ədəbiyyatlarının elektron versiyasını mütəmadi olaraq, pulsuz yayımlayır.

Kitabxana vasitəsi ilə Tərcümə Mərkəzinin "Xəzər" dünya ədəbiyyatı jurnalının və "Aydın yol" qəzetinin dövrü saylarını da pulsuz əldə edə bilərsiniz. Bunun üçün www.achiqkitab.az ünvanlı kitabxanaya daxil olmaqla yüzlərlə nəşri ödənişsiz əldə etmək olar!

Onu da qeyd edək ki, artıq onlayn kitabxanamızın rus dilli versiyası da fəaliyyət göstərir.

Təsisçi: Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti yanında Tərcümə Mərkəzi

Baş redaktor: Yaşar Əliyev

İcraçı direktor: Bəhlül Seyfəddinoğlu

Redaksiya heyəti: Nəriman Əbdülrəhmanlı, Feyziyyə, Nərinə Əliyeva, Rəbiqə Nazimqızı

Qəzet 2014-cü ilin 24 oktyabrından çıxır.

"Azərbaycan" nəşriyyatında çap olunub.

Tiraj: 1250. **Sifariş:** 1868

Ünvan: Bakı, Topçubaşov küçəsi 74.

Telefon: 595 16 05.

E-mail: aydinyol.az@gmail.com

Qəzet Azərbaycan Respublikasının

Ədliyyə Nazirliyində qeydiyyatdan keçib.

Şəhadətnamə nömrəsi: 3899

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev NATO-nun Sammitində iştirak etmək üçün iyulun 7-də Polşanın paytaxtı Varşavaya işgüzar səfərə gəlib.

Səfər əsnasında görüşlər keçirən İlham Əliyev iyulun 8-də ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədrləri Ceyms Uorlik, İqor Popov, Pyer Andryö və ATƏT-in hazırkı sədrinin xüsusi nümayəndəsi Anji Kaspşiki qəbul edib. Görüşdə Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həlli ilə bağlı fikir mübadiləsi aparılıb.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Əfqanıstan İslam Respublikasının Prezidenti Məhəmməd Əşrəf Qani ilə də görüşü olub.

Görüşdə ölkələrimiz arasında ikitərəfli münasibətlərin uğurla inkişaf etdiyi bildirilib. Azərbaycan ilə Əfqanıstan arasında iqtisadiyyat, təhlükəsizlik, kənd təsərrüfatı, nəqliyyat və digər sahələrdə əməkdaşlıq əlaqələrinin inkişaf etdirilməsi perspektivləri ətrafında geniş fikir mübadiləsi aparılıb.

Heydər Əliyev Fondunun təşəbbüsü ilə yaradılan "Regional İnkişaf" İctimai Birliyinin Yevlax şəhərində toplantısı keçirilib. İclasda Heydər Əliyev Fondunun icraçı direktoru Anar Ələkbərov Fondun ötən müddət ərzində gördüyü işlər, həyata keçirilən layihələr, həmçinin Fondun yeni yaradılan İctimai Birliyinin fəaliyyəti barədə məlumat verib.

Heydər Əliyev Fondunun "Regional İnkişaf" İctimai Birliyi Yevlax və Şəkiddə sakinlərlə görüşlər keçirib

Anar Ələkbərov bildirib ki, dövlət tərəfindən aparılan işlərlə yanaşı, Heydər Əliyev Fondu da yarandığı 2004-cü ildən etibarən Azərbaycanın birinci xanımı Mehriban Əliyevanın rəhbərliyi ilə tariximizin yaşadılması, Azərbaycan həqiqətlərinin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması, ölkəmizin sosial-iqtisadi və mədəni tərəqqisinə nail olmaq məqsədilə elm və təhsil, səhiyyə, ekologiya, idman və digər sahələrin inkişafı istiqamətində müxtəlif proqramlar və layihələr həyata keçirib.

Bu günədək "Yeniləşən Azərbaycana yeni məktəb" layihəsi çərçivəsində 412 yeni məktəb inşa olunub. "Təhsilə dəstək", "Uşaq evləri və internet məktəblərinin inkişafı", "Məktəbəqədər təhsil müəssisələrinin inkişafı" layihələri üzrə paytaxt və regionlarda orta məktəb, məktəbəqədər təhsil müəssisələri inşa və əsaslı təmir edilib, əhalinin səhiyyə problemlərinin aradan qaldırılması, ölkədə ekoloji durumun yaxşılaşdırılması istiqamətində mühüm işlər görüldü. Heydər Əliyev Fondunun təşəbbüsü və dəstəyi ilə indiyədək Azərbaycanda 50-ə yaxın dini məbədə, o cümlədən 500-ə yaxın mədəniyyət obyektini əsaslı təmir olunub.

Heydər Əliyev Fondu tərəfindən, o cümlədən Yevlax rayonunun Hacısellə kəndində 200,

Nəmərli kəndində 100 yerlik yeni məktəb binaları inşa olunub, 360 yerlik Kövər kənd məktəbi yenidən qurulub.

Xüsusi ilə erməni diasporunun güclü olduğu ölkələrdə Fond tərəfindən Azərbaycan həqiqətlərinin tanıtılması, ölkəmizlə bağlı müxtəlif tədbirlərin keçirildiyini vurğulayan Anar Ələkbərov bildirib ki, bütün bunlar Fondun prezidenti Mehriban Əliyevanın səyi və yorulmaz fəaliyyətinin nəticəsidir.

Heydər Əliyev Fondu fəaliyyətini, həmçinin Azərbaycanın regionlarında da genişləndirir. Anar Ələkbərov bildirib ki, Fond ilkin mərhələdə 2016-2017-ci illər üzrə regionlarda fəaliyyətini genişləndirəcək. Onun sözlərinə görə, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban Əliyevanın tapşırığına əsasən yaradılan "Regional İnkişaf" İctimai Birliyinin başlıca məqsədi ölkənin ictimai-siyasi, sosial-mədəni həyatında, vətəndaş cəmiyyəti quruculuğunda daha fəal layihələr həyata keçirmək, aparılan islahatlar, o cümlədən dövlət tərəfindən regionların inkişafı üzrə həyata keçirilən tədbirlərə geniş dəstək göstərməkdir. Təşkilatın ictimai fəallıq və ictimai nəzarətin gücləndirilməsi istiqamətində işlər gördüyünü deyən Anar Ələkbərov hamını, xüsusilə gəncləri birliyin fəaliyyətində yaxından iştirak etməyə, təkliflər verməyə dəvət edib.

İlham Əliyev Polşaya səfər edib

Çünki məhz bu təkliflər hər hansı bir layihənin icrasına təkan verə bilər. Daxil olan müraziətlər üzrə artıq elektron baza yaradıldığı və onun icrası ilə bağlı məsələlərin daim nəzarətdə saxlanıldığı qeyd edilib.

Eyni zamanda Şəki rayonunda əhali ilə görüşlər olub. Burada təmirə ehtiyacı olan məktəbə baxış keçirilib. Bildirilib ki, İctimai Birliyə regionlarda orta məktəb, məktəbəqədər təhsil müəssisələrinin inşası və əsaslı təmir işləri ilə bağlı müraziətlər daxil olur. Daxil olan müraziətlər Təhsil Nazirliyi ilə birgə müzakirə olunacaq.

"Regional İnkişaf" İctimai Birliyinin nümayəndələri, həmçinin Şəki şəhərində qarışıq tipli uşaq evində olublar. 1930-cu ildən fəaliyyət göstərən bu uşaq evində Heydər Əliyev Fondunun sosial sahə və təhsil üzrə layihələri çərçivəsində əsaslı təmir işlərinə başlanacağı bildirilib.

Sonra Birliyin nümayəndələri Şəkiddə meyvə bağlarının salındığı təsərrüfat sahəsində olublar. Bildirilib ki, Şəkiddə bağçılıq və tərəvəzçilik sahəsini inkişaf etdirmək üçün yaxşı imkanlar var. Hazırda bu sahədə əsas problem suvarma ilə bağlıdır. Daha sonra rayon sakinləri ilə görüş olub.

Görüşdə sakinlərlə yerindəcə bir sıra təkliflər müzakirə edilib. "Regional İnkişaf" İctimai Birliyinin yaradılmasından məmnunluqlarını ifadə edən sakinlər bu təşəbbüsə görə Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban Əliyevaya minnətdarlıqlarını bildiriblər. Sakinlər, həmçinin əhalidən daxil olan şəxsi təşəbbüslərlə təşkilatın layihələrinə dəstək göstərəcəklərini deyiblər.

Eyni zamanda arıçılıq təsərrüfatının inkişafının vacibliyini bildirərək bu sahənin öyrənilməsi üçün maarifləndirici kursların təşkil olunmasını təklif ediblər. "Regional İnkişaf" İctimai Birliyi tərəfindən müxtəlif sahələr üzrə təlim kurslarının keçirildiyini bildirən Anar Ələkbərov təklif olunan maarifləndirici kursun da yaxın zamanlarda təşkil ediləcəyini deyib. Sonda Anar Ələkbərov Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban Əliyevanın Ramazan bayramı münasibətilə rayon sakinlərinə təbriki çatdırıb.

Daha sonra Heydər Əliyev Fondunun nümayəndələri Yevlax rayonunun kəndlərində olublar, sakinlərlə görüşlər keçiriblər. Pambıq sahəsi ilə tanışlıq zamanı bildirilib ki, "Regional İnkişaf" İctimai Birliyinə pambıqçılığın inkişafı, suvarma sisteminin yaradılması ilə bağlı bir çox təkliflər daxil olub və onlar araşdırılır.

Artıq neçə aydan bəridir ki, ARNK yanında Tərcümə Mərkəzində "İşlək orfoqrafiya lügəti" üzərində iş gedir. Məqsəd, hazırda istifadədə olan "Azərbaycan dilinin orfoqrafiya lügəti"ndə yer almış minlərlə yazılışı səhv, qəliz ərəb, fars sözlərinin, mənası və mənbəyi bilinməyən söz və söz birləşmələrinin, müxtəlif şəkilçilər və hallandırmalarla artırılmış, bəzən iki-üç şəkildə verilmiş ifadələrin, eləcə də sahə lügətlərinə aid terminlərin, dərman, kimyəvi element adlarının təmizlənməsi, əvəzində milli ədəbi nümunələrdən aranıb tapılmış sözlər daxil edilməklə, işlək, aydın dil vəsaitinin ərsəyə gətirilməsidir. Adıçəkilən kitabdan, orfoqrafiya lügəti qaydalarına uyşmayan sözlərin təsnifatını nəzərinizə çatdırırıq, oxucuların, dil və lügət mütəxəssislərinin fikir və mülahizələrini, irad və təkliflərini gözləyirik. Orfoqrafiya lügətindən çıxarılan sözlərin təsnifatı 6 fevral 2016-cı il tarixdən (62 sayılı buaxrılış) etibarən mütəmadi olaraq "Aydın yol" qəzetində dərc edilir.

(Əvvəli ötən saylarımızda)

“Azərbaycan dilinin orfoqrafiya lügəti”ndən çıxarılan sözlərin təsnifatı

Orfoqrafiya lügətinin tərfi: “Orfoqrafiya lügəti - sözlərin düzgün yazılış qaydasını bildirən dil vəsaitidir”.

Mənası anlaşılmayan sözlər	Mənası və yazılışı qüsurulu sözlər	Dialekt və ara sözləri	İşlənməyən ərəb, fars və digər əcnəbi sözlər	Terminlər	Suni sözlər və söz birləşmələrindən düzəldilən qurama sözlər	Lüzumsuz sözlər və söz hallandırmaları
dəridənkeçən	darışılma	davalanma	davudi	kev	daşaçəkmə	darağabənzərlik
dəridənkeçmə	darışılmaq	davalanmaq	dəmgüzarlı	lamprid	dəbədüşmə	darağaoxşarlıq
dərtullama	daşdələnkimi (-lər)	davalatma	dəmxanalı	litofit (-lər)	dəfetmə	daraqvarlıq
dərtullayan	despotçuluq	davalatmaq	dəmxanalıq	litoral	dəfolma	darvinistlik
dəstəkdənçixma	dəcləşmək	dilqandırın	dıqqətəşayan	litsentrat	dəlibuğda	daşıntılı
dialektüstü	dəhrəşəkillik	dilqandırma	ləin	litsini	dəlibuğdalıq	daşıntısız
dıkbığ	dəlisoylu	evirib-çevirmə	ləkədar	liuvill	dəlicəbuğdalıq	daşsız
dıkbığlı	dəmirçi-ştoplama	evirib-çevirmək	lən	lizin	dəllalolma	daş-torpaqsız
dilcikvarlıq	dəmir-tetrakarbonil	əhvayı	lənbər	lizofom	dəmir-arsenit	davalılıq
diricik	dərdolma	əkələmə	ləndəhor	lizogeniya	dəmtutan	davarlı
diriciklik	dəvəçökürtmə	əkələmək	ləntər	lizol	dəmtutma	davasız
dişəbənzərlik	dəyişəktikən	əkələnmə	ləntəran	lokayata	dən-dənolma	davasızlıq
dodaqaltıazaylanma	dəyişəktikmə	əkələnmək	lərzən	loksodromiya	dənəzmə	davranışlılıq
dodaqayaqlılıq	dispetçerləşdirilmə	əkələşmə	lərzədar	loqarifmik	dənəzmə	davranışsız
doğanaqboğaz	dispetçerləşdirilmək	əkələşmək	lərzis	lopital	dənəzmə	davranışsızlıq
eynioksuz	dispetçerləşdirmə	ərvəz	ləşkərkeş	lopolit	dəngəsəretmə	dayandırtmaq
eynioksuzluq	dizel-elektirik	ətbala	lifgir	loran	dəngəsərolma	dayandırtma
əbədli	dizel-elektrovoz	ətiaçıq	lisaniyyat	lorddoz	dənizçilikmə	dayandırtma
əbədsiz	elamnamə	ətiaçıqlıq	lotok	lordez	dənizçiolma	dayandırturumlu
əkələtmə	epeynicə	ətqanadlılıq	lotokçu	loşmid	dənizpərisi	dayandırturumsuz
əkələtmək	epiteləbənzərlik	əyirici-bükdərici	lotokçuluq	lotlin	dənyemə	dayazlanma-dayazlanma
əldəbir	estradaəbənzərlik	əyirici-bükdəricilik	lotok-lotok	lourensium	dərbədərolma	dayəsilik
əlif-əlbəttə	estradaəoxşarlıq	əyri-bəri	lotoklu	löss	dərcolma	dayəsilik
əliyuxa	etidallıqgöstərmə	əyri-büyrü	lotoksuz	lubrikator	dərdbilən	daylaqlı
əliyuxalıq	etimadverici	gurumguppaz	lüğab	luidor	dərdçəkmə	daylaqlıq
əmicici	ərişbükdərmə	kalafağız	lüğəvi	lujise	dərdçəkmə	daylaqsız
əmicilik	hindigülü	keşkə	lüləpər	lujiseli (-lər)	dərdçəkmə	daylaqsızlıq
əmrakan	irandilli	komuç	lüzumiyyət	lukan (-lar)	dərdçəkmə	dəzbəşliliq
əndəmə	kevlər	qoçubazlıq	maddeyi-tarix	lullube (-lər)	dərdçəkmə	dedirdirmə
əndə-məndə	kiran	qoyunəşşəyi	madər	lunit	dərdçəkmə	dedirdirmək
əndər-çöndər	qurbağalıq	quyuqazanlıq	madərşah	lües	dərdçəkmə	dehidrogenlənmə
əndər-döndər	landsye	lax-tax	madərşahlıq	lüizit	dərdçəkmə	dehidrogenlənmək
əngəbəngə	legmon	laqqıldama	maharao	lüksmetr	dərdçəkmə	dehidrogenləşdirmə
əntərçəlik	legmonçu	laqqıldamaq	mahca	lügen-metr	dərdçəkmə	dehidrogenləşdirmək
əntərlik	len	lapca	mahçə	lüminessent-bituminoloji	dərdçəkmə	dehidrogenlətmə
əntərliketmə	ling-optik	lələlik	mahmudi	lünət	dərdçəkmə	dehidrogenlətmək
əntərrolma	lirik-rəqsvarı	lələşlənmə	mahrux	lüpın	dərdçəkmə	dekretli
ərvəçələşdirilmə	lirik-rəqsvarılıq	lələşlənmək	mahvəş	lүpus	dərdçəkmə	dekretsiz
ərvəçələşdirilmək	loğma	lələşlik	max	lүstrasiya	dərdçəkmə	delfinvarlıq
ərvəçələşmə	loğmalama	lombalamaq	maradyor	lүteotrop	dərdçəkmə	deltasız
ərvəçələşmək	loğmalamaq	madmazəllənmə	maradyorluq	lүtesium	dərdçəkmə	deltayəbənzər
ərişəbalıq	loğmalanma	madmazəllənmək	marınad	lütənia	dərdçəkmə	demokratikcəsinə
ərişəbalıqkimi (-lər)	loğmalanmaq	madmazəllik	markirovka	lyapis	dərdçəkmə	demokratikləşdirilmək
əsəbiyyəçi	loğmalıq	mat-mut	martı	lyav	dərdçəkmə	demokratikləşdirilmiş
əsəretmə	loğma-loğma	məməyeyən	masəva	madrepor	dərdçəkmə	demokratiyəmeyillilik
əsərlənmə	lösit	mənciyəzlik	maşınka	madriqal	dərdçəkmə	dempartiyalı
əsərlənmək	maki	miçburun	matəməngiz	maxayrod	dərdçəkmə	dempartiyalılıq
ətbaş	makkartiçi	mıçırlanma	matəməngizlik	majino	dərdçəkmə	depolimerləşmə
ətbaşlı	makrometeorologiya	mıçırlanmaq	matəmğah	makkiya	dərdçəkmə	depolimerləşmək
ətbaşlıq	makrometeoroloji	mıxçalayıb-asma	matəmğana	makrofon	dərdçəkmə	dezaktivləşdiricilik
ətbaşlılıq	makromikroskopik	mıxçalayıb-asmaq	matəmğədə	makroforma	dərdçəkmə	dəbərdilə-dəbərdilə
əyməğız	maqnitölçən	ocuğaz	matqab	makrokinetika	dərdçəkmə	dəbərdilə-dəbərdilə
əzələvi	manqurtlama	oğraşca	mat-məbhut	makrokomponent	dərdçəkmə	dəbərdilə-dəbərdilə
əzrailiketmə	manqurtlamaq	örüşkəmə	mat-mütəhəyyir	makroqliya	dərdçəkmə	dəbərdilə-dəbərdilə
gırlilik	marxıroloq	örüşkəmək	mayəvi-fəsad	makrolid	dərdçəkmə	dəbərdilə-dəbərdilə
qalaq-qalaqoyname	markirovkasız	piləmək	mayəvi-iftixar	makrolit	dərdçəkmə	dəbərdilə-dəbərdilə
qaran	maşona (-lar)	piltəbiğ	mayəmir	makromorfologiya	dərdçəkmə	dəbərdilə-dəbərdilə
qırıqxətsiz	memotiya	piltəbiğlı	mazi	makroplankton	dərdçəkmə	dəbərdilə-dəbərdilə
qızal (-lar)	menezerizm	potuş	mexanist	makropodiya	dərdçəkmə	dəbərdilə-dəbərdilə
qozaqaldıran	meniks	potuşluq	mexanistizm	makroproqram	dərdçəkmə	dəbərdilə-dəbərdilə
qurdalayıb-qurdunçixaran	meşəalığı	pörtələmə	mexanistlik	makroradikal	dərdçəkmə	dəbərdilə-dəbərdilə
	meteoritçi	pörtələmək			dərdçəkmə	dəbərdilə-dəbərdilə

(Davamı gələn sayımızda)

○ "Aydın yol" qəzeti "Yazı masası" adlı yeni rubrikaya başlayır. Bu rubrikada dünyasını dəyişən və hazırda aramızda olan yazıçı, şairlərin, elm və mədəniyyət xadimlərinin iş otaqlarından, ürəklərini açdığı yazı masasından və onların taleyindən danışılacaq. Mərhum Xalq yazıçısı Sabir Əhmədlinin iş otağını ziyarət edib, onun yazı masasını xatırlamaqla bu mövzuya təməl qoyuruq. Yazıçının oğlu Etibar Əhmədov da bizə bu istiqamətdə yardımçı olur:

"Bu otaqda hər gün atamla danışırım"

- Hər gün axşam düşəndə atamın iş otağına gəlirəm. Hərdən yazı masasının arxasında, hərdən də bu divanda oturub keçmişlə salamlayıram. Atamla söhbət edirəm. Bu rəfdə atamın öz oxuduğu və yazdığı kitablardır. Onun əsərlərini oxuya-oxuya atamla dərhləşirəm. "Dünyanın arşını"ndan başlayıb "Yazılmayan yazı"ya qədər bütün yazdıqlarını ardıcılıqla oxuyuram. Elə bilirəm ki, atam mənimlə danışır, əvvəlki kimi öyüd-nəsihət verir...

Etibar müəllim söhbətin bu yerində dayanır və gözlərini bir nöqtəyə zilləyir. İndi də gün batmaq üzrədir. Daha doğrusu, Sabir Əhmədlinin oğlu Etibarla söhbətə başladığı andır. Mərhum yazıçının öz iş otağında, yazı masasının ətrafında oğlu ilə söhbət etdiyimiz zaman ikimiz də anlayırıq ki, Sabir Əhmədlinin özü də bizi dinləyir. Öz yazı masasının arxasında əyləşib qulaq asır. Etibar müəllimin sükuta dalararaq yazı masasına zillənən baxışlarını indi anlayıram. Demək, onlar hər gün elə bu cür danışirlar...

Sabir Əhmədlinin xudmani iş otağında yazı masası və onun üstündə olan kompüter, qələmqabı yazıçının ayrılmaz dostları olub. Masadan azacıq kənarında olan kitab rəfi də yazıçının köhnə sim-sarıdır. Rəfdəki bütün kitabların hamısını özü bircə-bircə ora düzüb. Rəfin üstü də, içi kimi ona məxsusdur - yazıçıdan xatirə kimi qalan nərd, köhnə masaüstü saat, iki böyük xəncər və təsbehlər rəfin üstündə "Sabir Əhmədli" guşəsi yaradıb. Yazı makinası isə boy-nubükük vəziyyətdə bir kənarında dayanıb. Etibar bəy deyir ki, bu makina ilə atası hələ sağlığında vidalaşmış bir qırağa qoymuşdu:

- Əsərlərinin 90 faizini əvvəlki evimizdəki iş otağında yazıb. Prezidentimiz sağ olsun, bu evi sonradan bizə hədiyyə etdi. Ondan sonra da bütün yazılarını indi olduğumuz otaqda, bu yazı masasının arxasında yazdı. Kompüterini ona hədiyyə etmişdilər. Yeniliklərə meyilli adam idi. Ona görə də, yazı makinasını bir kənarına qoyub kompüterlə yazmağa başladı. Sonuncu əsərini "Uyuq"u kompüterdə yazdı.

Yazı masasının çəkməcələrinə atamın çap olunmamış yazıları çoxdu. Hələ iki romanını çapa verməmişik. Bir neçə hekayə də var ki, makinada yazılıb, anam indi onların üzərində işləyir. Hələ işıq üzü görməyən bəzi yazılarını özü arxivə verdi. Bax, o şəkil var ha (yazıçının masanın yanında divara söykənmiş iri portretini göstərir - E.N.) onu da arxivə təhvil vermişdi. Nədənsə, portreti bəyənmişdi. Amma arxivdən dedilər ki, bu portret heyifdi, gəlin, aparın.

Bu otaq, bu yazı masası atam üçün həmişə məhrəm bir yer olub. Ora hər adamı buraxmırdı. Seyran Səxavətin bir sözü var.

Deyir, Sabir Əhmədliyə nə qədər yaxınlaşdınsa, müəyyən bir hədd var idi ki, ondan o tərəfə gedə bilməzdin. İş prosesində mütləq sakitlik olmalı idi.

Sabir Əhmədlinin yazı masası

Quruyan yaz çiçəyi

"Toğana" və "Yamacda nişanə" kimi əsərlərində Sabir Əhmədlinin nə dərəcədə təbiət vurğunu olduğunu görürük. Oradakı təsvirlər sanki yazıçının təbiətin bir parçası olmaq arzusudur. Amma Etibar müəllimin danışdığı bir əhvalat bir şəxsiyyət kimi Sabir Əhmədlinin də şəxsi faciəsini özündə əks etdirir. Hər şey yenə də bu otaqda baş verir. Yazı masasının arxasındakı pəncərədən boylan yazıçının may ayının oğlan çağında çiçəkləri ilə gəl-gəl deyən ağacı, qurumuş bar adlandırması artıq hər şeyin sonu demək idi. Hər zaman insandan təbiətə qaçan və onun bir parçasına çevrilmək istəyən yazıçı bu yazı masasının arxasında ağacla birlikdə özünün də sonunu oğluna bildirmişdi:

- Atamın yazı masası arxasındakı son günləri indiki kimi yadumdadı. Onda çox ləng yazırdı. Əsasən, köhnə yazılarını sahmana salırdı. Əvvəllər isə bu masanın arxasında çox məhsuldar işləyirdi. Səhər tezdən və axşam yazardı. Bu otağın, bu masanın, elə bu rəfin, nə qədər desən, xatirəsi var.

Amma bu dəqiqə yada düşməyənləri daha çoxdu. Bu otaqda atamla etdiyim sən söhbəti yaxşı xatırlayıram. Mən əvvəl ayrı evdə yaşayırdım. Bir də göürdün zəng vurub deyir ki, bu gün gəlisən də. Artıq bildirdim ki, mütləq getmək lazımdır. Onun iş otağında və yazı masasının ətrafında, demək olar ki, hər mövzuda söhbətimiz olub. Amma, təbii ki, əsas sözüümüz Qarabağ probleminə olardı. Yadıma gəlir, atamla sonuncu dəfə o qədər xoş olmayan bir söhbətimiz alındı.

Çox kövrəkləmişdi və bədbin danışdı. Özü də yaz ayları idi. Onu pəncərənin kənarına gətirdim və dedim ki, bu gözəlliyə, çiçəkləyən ağaclara bax. Dedi, sən bunları görürsən, amma mən görə bilmirəm. Bu, bizim son söhbətimiz oldu. Onda atam çiçəkləri görə bilməmişdi. Onun gözlərində yaz çiçəkləri qupquru idi...

Cəbrayıldan gələn qələm

Sabir Əhmədlinin xudmani kitabxanasına baxırıq. Klassik dünya və Azərbaycan ədəbi nümunələrindən tutmuş, müxtəlif qəzet və jurnal nüsxələrinə cən hər şey səliqə ilə düzülüb. Etibar müəllim Şah İsmayıl Xətəinin qoşma, gəraylı və qəzəllərdən ibarət kitabına baxıb maraqlı bir epizodu danışır. Deyir, atam bu kitabı vərəqləyəndə maraqlı bir misra ilə qarşılaşdı. Sonra da fikrə getdi. Xətəi deyirdi ki, mən atamı bələkdə görmüşəm. Atam da oxuyub düşündü ki, necə yəni, atasını bələkdə görüb. Deməli, o, zaman məfhumunu qabaqlayıb, paralel bir vaxtda yaşayıb. Ümumiyyətlə, bu cür absurd detallara böyük maraq göstərirdi. Yenidən yazı masasına yaxınlaşanda Etibar Əhmədov oradakı qələmqabını əlinə alır.

Sən demə, bu qələmqabının alt hissəsi Cəbrayıl mərməri imiş. Sabir Əhmədli hər zaman yazı yazanda qələmi o mərmərin üzərindən götürər və işə başlamış. Yazıçı bir növ bununla təsəlli taparmış: qələmi doğma torpağın bir parçasından ayırmaq və yenidən ora qaytarmaqla... Yəni özüm gedə bilməsəm də, heç olmasa qələm Cəbrayıl "torpağı"na baş çəksin:

- Masanın üstündəki bu qələmqabına xüsusi rəğbəti var idi. Çünki bu, Cəbrayıl mərmərindən hazırlanmışdı və ona hədiyyə edilmişdi. Kompüterə, yazı makinasına da o cür sevgisi var idi. Amma hər ikisində yazandan sonra kağız üzərində olan versiyaya bu qələmlə düzəlişlər edirdi. Bizim torpağın bir parçasından ayrılan qələmlə...

Yazı masasına tapınmaq

Yazıçı həmişə bu yazı masasına bağlı olub. Oradan ayrılıb qonaqların yanına gələndə, yaxud çörək yeyəndə də bütün fikri-zikri həmişə orada olub.

Həyatının ağır günlərində də bu yazı masasına tapınıb. Etibar Əhmədov deyir ki, atam 1988-ci ilin hadisələri zamanı hamının toplaşdığı meydana gedirdi. Orada Sabir Rüstəmxanlı, Xəlil Rza Ulutürk kimi şairlərin kütləyə necə xitab etmələri haqqında bizə danışdı. Deyirdi ki, şəxsən mən tribunaya çıxıb onlar kimi danışa bilmərəm. Elə bu yazı masası da onun üçün bir növ tribunanı əvəzləyib. Xalqa buradan xitab edib. "Dünyanın arşını"nın nə boyda olduğunu göstərərək, "Ömür ura"sını yarıdan səbəbləri nişan verib, dünyanı "Yaşıl teatr" kimi görə-görə, "Axirət sevdası"ndan heç vaxt əl çəkməyib.

Həyatındakı hər uğursuzluq və faciə onu yazı masasına bir az da sınırsız edib.

Cəbrayıl gedəndə, oğlu Məhəmməd 24 yaşında o torpaqlar uğrunda şəhid olanda, haqsızlıqlarla üzləşəndə elə bu otaqdakı yazı masasına pənah gətirib. Müharibə vaxtı oğlunun arxasınca gedib, görmədən qayıdıb. Evə gələndə isə onu, oğlunun yas çadırı qarşılayıb. Özünü ələ ala bilib. Amma sonradan onun yerinə elə bu yazı masası fəryad edib.

Haqsızlıqla üzləşib. Bütün yükünü çiyinlərinə aldığı "Ədəbiyyat qəzeti"ndən uzaqlaşdırılıb. Yazıçının işdən uzaqlaşmasına səbəb olan məşhur iclasdan sonra Bəxtiyar Vahabzadə və Yaşar Qarayev qoluna girərək onu evə gətiriblər. Yenə də kimdənsə heç nə xahiş etməyib. Bəlkə də, bu yazı masasından utanıb.

Epiloq əvəzi, yaxud Sabir Əhmədlinin hədiyyəsi

Yazının əvvəlində Etibar Əhmədovla söhbət zamanı üçüncü tərəfin də varlığından danışdıq. Hər saniyə elə təsəvvür yaranırdı ki, sanki Sabir Əhmədli indi də öz yazı masasının arxasında oturub bizi dinləyir. Otaqdan çıxarkən özümüzlə bir ovuc təmizlik də aparırıq. Sabir Əhmədliyəndə hədiyyə olaraq...

Sonda bizə bir məsələ də aydın olur: Bu yazı masası bizim ədəbiyyatımıza hələ çox xidmət eləyəcək...

Elmin NURİ

Bəzən adama elə gəlir ki, rəqəmlər həqiqəti ifadə eləmir: ağıl kəsənə hisslərin şübhəylə yanaşır, rəqəmlə həqiqət arasında uzun-uzadı mütənasiblik tapmaq üzərində baş sındırır-san...

Mən belə situasiyalara tez-tez düşürəm, qəlbimi bürüyən duyğu hələm-hələm ötüb keçmir...

Yubileylə bağlı isə üç dəfə sarsıntıya oxşar hiss keçirmişəm: əlli yaşına çatanda heç inanmadığım gəlmirdi, bəlkə, ona görə ki, 50 məndən ötrü hədsiz nəhəng rəqəmdi, o hüduda gəlib çatacağıma heç cür inana bilmirdim

İkinci dəfə, ötən il şair dostum Rafiq Hümmət 50-ni haqlayanda o duyğunu yaşadım – az qala otuz il tanıdığım adamın belə yaşlandığını sinirmək asan deyil...

İndi də özünü, necə deyirlər, iyirmi beş yaşında oğlan kimi hiss eləyən Etimad Başkeçid...

Mənim həqiqətlə rəqəmlər arasındakı münaqişənin mahiyyəti budur...

Hərdən öz-özümə Etimad Başkeçidi nə vaxtdan tanıdığımı dəqiqləşdirməyə çalışıram. Hər dəfə də bu qənaətə gəlirəm - yəqin ki, Başkeçidin dağlar qoynundakı bir kəndində dünyaya gəlmiş qarayağız oğlan uşaqlıq oyunlarından əl çəkib Sözlə oynadığı vaxtdan – yəni hələ özünü görmədiyim, amma sorağını eşitdiyim vaxtdan...

Daha dəqiq desəm, o oğlanın atası Murtuz Muradov Borçalının sayılıb-seçilən ziyalılardan idi. Gürcüstanda yaşadığım illərdə tez-tez ictimai və ədəbi məclislərdə rastlaşdıq. Onda Murtuz müəllim oğlunun Moskvaya oxumağa getmək istədiyini demişdi. Hələ sovet quruluşunun topdağıtmaz sayıldığı illərdə bu, həddən artıq çətin idi, üstəlik, dağ kəndində böyümüş bir cavanın dünya ədəbiyyatının paytaxtlarından birini "fəth elmək" arzusu çoxlarına ağlagəlməz görünürdü...

Amma o oğlan ağlagəlməzi həqiqətə çevirdi: M.Qorki adına Moskva Dünya Ədəbiyyatı İnstitutuna daxil oldu, təhsilini başa vurdu və hətta bir müddət Rusiya mətbuatında çalışdı.

Amma bir həqiqət də var: həmin təhsil ocağını bitirən xeyli adam tanıyıram. Bir neçəsi istisna olmaqla, qalanlarını, elə bil dünya ədəbiyyatı bir yana, heç olmasa, rus dilinin, rus ədəbiyyatının mehi vurmayıb, diplomlarını alıb, getdikləri kimi də qayıdıblar.

Xoşbəxtlikdən Etimad Başkeçid o istisna təşkil eləyənlərin arasındadır, ömründə təhsilə ayırdığı illərin haqqını verə bilib. Obrazlı desək, Aşiq Hüseyn Saracılıdan Moris Meterlinqə, Stiven Kinqə... yol keçib. Sözü bu iki mənzili arasındakı yol, əlbəttə, asan olmayıb, amma Etimadın yetkinləşməsində zəruri mərhələlərdən birinə çevrilib...

Etimad Başkeçid: Portret cizgiləri

Etimad Başkeçidi başdan-binədən şair kimi tanımışam...

O, poeziyaya Əli Kərim, İsa İsmayılzadə, Ramiz Rövşən, Eldar Baxış, Səməd Qaraçöp... kimi öz nəfəsi, öz havası, öz deyim tərzilə gəlmişdir. Yazdıqları minilliklərin o üzündən yol alır, həm də qəribə tərzdə yenidi, hamısının üzərində öz ruhunun möhürü var.

Bir də ki, Etimad şairliyi rəsmən yox, ruhən qəbul elədi, Söz amanını kəsəndə, böyük dərddən, ya da istəkdən doğulan qəhər kimi, öz içinin dərinliklərindən qalxıb boğazına tıxananda, rahat yaşamağa qoymayanda yazdı, kürsülərdə oxumaq, AYB-yə girmək, təqaüd almaq, müsabiqələrdə iştirak eləmək, toplulara düşmək, kitab buraxdırmaq, populyarlaşmaq... üçün yazmadı. Özünü xəsisliklə xərcələdi, oxucunun gözünü yağır eləmədi, Sözüni dəyərləndirənləri intizarda saxlamağı bacardı. Etimadın "Broy&Panoptikum" toplusu həcmcə o qədər iri olmasa da, sanbalına görə qat-qat ağırdı.

Əlbəttə, zamanla populyarlıq da gəlmişdi, amma bu, Sözüünün, istedadının, intellektinin, savadının, zəhmətkeşliyinin, prinsipliliyinin, ünsiyyətçiliyinin... hesabına baş verdi. Bir də Sözü sədaqətinin hesabına... Etimad Başkeçid həmişə Sözüün abırını gözləməyi, qəhrini çəkməyi bacardı.

Etimad Başkeçidin Söz yaddaşının yaşını rəqəmlərlə ifadə eləmək mümkünsüzdü. O yaddaşın əvvəli minillərin ö üzündə sonu əlçatmaz gələcəkdedi. Məsələn, onun bu bəndlə başlayan bir şeiri var:

*İçim bir sovrulmuş xırman,
bilirəm,
sən sitəm yapırsan –
dərman bilirəm.
nə gördüm, nə çəkdim - bir
mən bilirəm,
tək bir mən bilirəm, bir Allah
bilir.*

İndi də "Qara-qışqırıq" şeirindən misralara baxaq:

*duymadım bəli,
heç duymaq belə istəmədim.
eşitmədim, görmədim,
umrunda deyildim çünki,
bilmədim, görmədim, eşitmədim deyə,
öldürəcəksinizmi mənə indi?*

Bu iki Yaddaş mənzili arasındakı genişlik Etimad Başkeçidin ruhunun genişliyidir, bu da ki, hər söz adamına nəsis olmur...

Zahid Santorpaqla bağlı bir yazımda ifadə elədiyim fikrə bir də qayıtmaq istəyirəm. Qəbul elədiyim şairin nəsr yazması, yaxud, nasirin nəzmə keçməsi həmişə məndə qəribə narahatlıq doğurub. Ola bilsin, o qələm adamının uğursuz nəsr, ya da nəzm əsəri ortaya çıxacağından, bununla da haqqında formalaşmış təsəvvürlərimi insafsızcasına dağdacağından ehtiyatlanmışam.

Boynuma alıram, Etimad Başkeçidin ilk hekayələrini oxuyanda o narahatlığı yaşamışdım. Amma xoşbəxtlikdən "Devri-aləm və bir gün", "Velosiped", "Tüklüçü", "Veyil dərəsi" hekayələri narahatlığımı aradan qaldırmağa bəs elədi.

Sonra "Min yol mənə söylər" romanını qələmə aldı.

Görünür, poeziyanın imkan vermədiyi genişliyi, sərbəstliyi nəsrə də tapmışdı, Yəqin ki, o ənginlik Etimadın öz arxasınca çəkib aparacaq.

Şübhəsiz, Etimad Başkeçid də Allahdan Söz adamı olanların çoxu kimi oxşar tale yaşayır: ailə qayğıları, dolanışıq problemləri onu vaxtının çoxunu köşə yazmaq, tərcümə eləmək, inzibati işlərlə məşğul olmaq məcburiyyətində qoyub. Özü demiş, Azərbaycan Tərcümə Mərkəzinə keçənəcən Bakı Slavyan Universitetində rektor və prorektordan başqa bütün vəzifələrdə çalışıb, "Tərcümə nəzəriyyəsi və praktikasi" kafedrasının müdiri kimi dəyərli işlər görüb.

"Bədii tərcüməylə təxminən on beş ildir ki, məşğulam, - müsahibələrinin birində deyir. - İlk dəfə O, Henrinin "Bağdad quşu" hekayəsini çevirmişəm. Hekayəni çevirdim, sonra başım qarışdı, çapa verməyi də unuttum. Haradasa, ay yarımından sonra baxıb gördüm, heç üzə çıxarılmayı deyil. O tərcüməni hələ də evdə saxlayıram ki, mənə görk olsun – belə tərcümə eləmək olmaz".

Mətnlər üzərində səbirlə işləməyə zamanla alışdı. Stiven Kinqin "Ölü zona", M.Jir-munskinin "Xalq qəhrəmanlıq eposu" kitabları, Stiven Kinqin, Moris Meterlinqin "Seçilmiş əsərləri"... də həmin illərin məhsuludur. Hər iki dilə bələdlilik, peşəkarlıq, bədii söz və üslub duyğusu Etimad Başkeçidin tərcümələrinə xas olan cəhətlərdir

"Poetik mətnləri, fəlsəfəyə, dilçiliyə aid əsərləri tərcümə etməyə, bu, ixtisaslaşmış tərcüməçilərin işidir. Üslubçu yazarların əsərlərini də tərcümə etməyi xoşlamıram. Mənə görə, yazıcı yad-daqlan obraz yarada və oxucuların ürəyinə yol tapa bilməyəndə özünə "istedadlı üslubçu" imici qazanmağa çalışır. Yerdə qalan nəsr əsərlərinin bədii tərcüməsi ilə bağlı problem yoxdur". Bu sözlər Etimad Başkeçidin tərcümə işinə münasibətini açıqlayır. O, rus dilinə tərcümədə də eyni ölçülərə sadıq qalır. Sifarişli tərcümə olsa belə, Etimad öz prinsiplini qoruyub saxlamağı bacarır...

Nəhayət, 50 yaşlı Etimad Başkeçidin portretinə son bir neçə cizgi:

Bir çox cəhətlərilə standart insan tipindən uzaqdı...

Ona tam etibar eləyə bilsənsən, düzliyinə söz yoxdu, amma arada unutulmuş baş versə, gərək olubkeçəni bağışlamağı bacarasan...

Şaqqıldayıb gülməyi, qəfildən mahnı oxumağı çoxlarını təəcübləndirə bilər, onu tanıyanlarsa bunu ruhən azad olmağının əlaməti sayırlar...

İmtina eləməyi bacarır: "Min yol mənə söylər" romanı üçün mükafatı ədalət prinsipi pozulduğuna görə qəbul eləməyib...

Darıxan adamdı: həmişə ruhuna doğma yerlər, adamlar və məkanlar üçün darıxır...

Bir də elə hey görmək istədiyi, amma macal tapıb gerçəkləşdirə bilmədiyi işlərin göynərtisini yaşayır...

Şükür ki, hələ ömür möhləti var, tək sağlıq olsun...

Nəriman ƏBDÜLRƏHMANLI

Azərbaycan əsilli görkəmli türk yazıçısı, siyasətçi və dövlət xadimi Səməd Ağaoğlu (1909-1982) çağdaş Türkiyədə memuar ədəbiyyatının aparıcı nümayəndələrindən biri kimi tanınır. Onun oxuculara təqdim olunan "Atamın dostları" kitabında atası, XX əsrin ilk onilliklərində Azərbaycanın və Türkiyənin fikir həyatında müstəsna xidmətləri olmuş Əhməd Ağaoğlu (1869-1939) ilə türkçülük hərəkatında, sənət və siyasət aləmində, yeni Türkiyənin qurulması uğrunda mübarizədə çiyin-çiyinə addımlayan bir sıra şəxsiyyətlərin portretləri yaradılıb. Müəllifin əsasən ad çəkmədən son dərəcə səciyyəvi cizgilərlə rəsm etdiyi bu portretlər həmin şəxslərin, eləcə də Əhməd Ağaoğlunun həyatının, mübarizə və ideallarının bir sıra xüsusiyyət və keyfiyyətlərini aşkara çıxarır.

Səməd AĞAOĞLU

(Əvvəli ötən saylarımızda)

1954-cü il seçimlərində artıq Məclisdə deyildi. Yenə universitet kürsüsünə qayıtmışdı. Həm də daha yorulmuş bir ruhla. Atamın bu xanım dostu ilə bir də heç vaxt üz-üzə gəlmədim. Mən həbs olunub Yassıadaya¹ aparıldıqdan sonra böyük bacım Tezler² tez-tez görüşürmüş. Hər dəfə məni və ümumilikdə məhkumları soruşurmuş. Ölümündən qurtardığıma görə çox sevinmiş. Bir ara kitablarını, ələxüsus da son kitablarını Qayseri cəza evinə, mənə və tale dostlarıma göndərmək üçün hazırlayırmış. Lakin bu ərəfədə səhhətimdə problem yaranmış. Artıq çox qocalmışdı. Bir az da hafizəsi pozulmuşdu. Bəzən hadisələri qarışdırır, durduğu yerdə söhbətə dəxli olmayan mətləblərdən söz açmış. Amma onun sənət həyəcanı, sənətkar ruhu həmişəki kimi canlı və diri imiş. Son romanında xəstəliyindən duyduğu rahatsızlıq və sıxıntılardan bəhs edəcəkmış. Adını da "Əzab qarısı" qoymaq niyyətində imiş...

Siyasi hissə müdiri

Atamla birlikdə İstanbul polis müdirliyinin dar, qaranlıq dəhlizinin sonundakı qapıdan içəri girdiyimiz zaman bizi qarşılamaq üçün ayağa qalxan adamı görün-cə tez bir addım geri çəkildiyimi yaxşı xatırlayıram. Hərbi muzeydə sıra ilə yan-yanı duran başları dibdən qırılmış, bığlarının ucu aşağı sallanmış, iri gözləri bir az hiddət, bir az da heyrətlə açılmış, yupyumru bəyaz sifətlərində yanaqlarının qırmızılığı aydın görünən Yeniçəri³ heykəllərindən tam eynisi qarşımda dayanmışdı. O gündən sonra bu üzə hər yerdə əskilməyən maraqla baxdım. Çağaloğlu hamamının yanındakı kiçik evlərinin yanqaranlıq otaqlarında, Samsunda erməni məhəlləsinin gözəl, zərif köşklərindən birinin eyvanında, Ankarada Əmniyyət baş müdirliyinin böyük, süslü, tünd rəngli kabinetində bu sifət dəyişmədən, yalnız bığları yavaş-yavaş kiçilərək ən sonda yox olmaq şərti ilə heç dəyişmədi. Sanki onun səsi də üzünün bir parçası idi - ciyərindən gələn bir az kobud, dadlı, fəqət sət bir səs. Boyu da bu sifətə, bu səsə çox uyğun gəlirdi.

Atamın dostları

Atamın ailəliklə çox tez-tez görüşdüyü dostlarından idi. Xanımı şişman, qarayanuz, gözəl olmasa da, Orta Anadolunun qalın, İstanbulun isə incə şivələrini dinləyənləri yormadan biri-birinə qarışdıraraq danışan ürəyayətli qadın idi. Bir qızı, iki oğlu analarından daha çox atalarına oxşayırdılar. Böyük oğlu elə bil lap atasının eyni idi.

İstanbul Polis müdirliyi siyasi şöbəsinin müdiri İttihad və Tərəqqi dövrünün hökumət adamı kimi ən çox etimad olunan, güvənli xarakter sahiblərindən biri sayılırdı. Özü heç zaman ittihadçı olmamışdı. Amma taleyini bir yandan şəxsi dostluqları, o biri yanda rəsmi vəzifəsinin mahiyyəti baxımından ittihadçılarla paylaşırdı. Mütərikədə ingilislərin birincilər sırasında yaxalayıb Bəkir ağa bölüyünə gətirdikləri, Maltaya sürgün etdikləri şübhəliyərdən biri də o idi. Əsarətdən qurtular-qurtulmaz Anadoluya keçdi, müxtəlif səbəblərdən çox önəmli kosmopolit mühit olan Samsuna polis rəisi təyin edildi. Bunun ardınca da müxtəlif vəzifələrdə çalışaraq Əmniyyət baş müdirliyinə qədər yüksəldi.

Məşrutə və Cümhuriyyət dövrünün polisində atamın bu dostunun unudulmayacaq xidmətləri var. Birinci Dünya müharibəsində İttihad və Tərəqqi

liderlərinə gecələr rahat şəraitdə yatmaq imkanı yaradan təhlükəsizlik tədbirlərini kimsəyə problem açmadan həyata keçirməyi bacarırdı. Həm də bu işi elə səviyyədə görürdü ki, şöhrət, etibar və insanlıqlarına görə öz əli ilə, yardımçıları və nəhayət, komissarları ilə birlikdə həbsə və ya sürgün yerinə getmək üçün gəmiyə, bərəyə, qatarla, maşına mindirdiyi bütün insanlar həyatlarının sonuna qədər ondan minnətdarlıqla bəhs etmişdilər.

Mütərikə ilə bərabər yaxalanıb çeşidli əqibətlərə sürüklənə biləcəyi ehtimal olunan adamları tutduğu vəzifədən alınmasından az öncə xilas etməyi, ölkədən qaçırmağı bacarırdı.

Cümhuriyyət dövründə atamın polis müdiri dostu İttihadçılar zamanında qazandığı təcürbələrəndən istifadə edib ölkənin yeni polis təşkilatını, demək olar ki, təkbaşına qurdu. Bu dəfə də Cümhuriyyət polisləri onun sayəsində özləri və fəaliyyətləri üçün tam bir əmniyyət mühitinin yaradıldığına şahid oldular. Qanunu bütün tələbləri ilə gözlərini qırpmadan əski dostları üzərində də tətbiq edirdi. Bir zamanlar bərabər çalışdığı insanları hökumətin, yaxud dövlətin təhlükəsizliyi düşüncəsi ilə lazımı anda ən ciddi sərtliklə vəzifədən uzaqlaşdırmaqda tərəddüdə əsla yol vermirdi.

Fəqət bu dövrdə onun da daha çox daxilinə baxan yeni üzü meydana çıxmışdı. Vicdanı və ağı ilə baş-başa qaldığı anlarda, çox yaxın, məhrəm saydığı bir neçə dostu ilə dərhləşmək imkanı qazandığı saatlarda gəncliyinin həyəcan dolu idealist illərini xatırladığı məqamlarda özünü sarıncə, az qala uzaqdan gələn yanıq qoxusu xatırladacaq dərəcədə xəfif, yaxud dərinlərdən gələn həzin vicdan titrətmələrinin içini, varlığını xırpaladığını görürdü.

Belə hissə və düşüncələri artıqca daha çox qabığına çəkilir, peşəindən soyumağa başlayırdı. 1933-cü ildə Ankarada dövrün

Amma üz tutduğu adamların hamısı ona arxa çevirdi. Bir neçə ay sonra Spartaya, ardından isə Kütahyaya vali göndərildilər. 1946-cı il seçimləri keçiriləndə bu şəhərdə idi. Seçkilərlə bağlı aldığı bütün işarətlərə əhəmiyyət vermədən bu dəfə də tərəfsizliyini pozmadı. Həmin dövrdən qalma çox canlı bir xatirəsi də var:

Seçimlərə Xalq Partiyasının təmsilçisi kimi göndərilən çox nüfuzlu bir şəxs ondan səsvermənin nəticələrinin dəyişdirilməsini tələb etmişdi. Müsafirinin tələbini eşidərkən onun üzünə nifrətlə baxaraq hayqırırmışdı:

"Evidmə olmasaydınız, sizi buradan biabırçılıqla qovardım".

Bu hadisə Kütahya demokratlarının vali ilə bağlı şübhələrinin üstündən birdəfəlik xətt çəkmişdi. Seçimlərdən bir neçə ay sonra pensiyaya çıxdı, bir daha meydana görünməmək şərti ilə həminədən, hər kəsdən uzaqlaşdı.

O qədər uzaqlaşdı ki, 1949-cu ildə haqqın dərgahına qovuşana qədər atamın bu dostundan heç bir xəbərilmədi.

¹ Mərmərə dənizində, İstanbula yaxın məsafədə yerləşən ada. Türkiyə Dəniz Qüvvələrinə məxsusdur. 1960-cı il 27 may hərbi çevrilişi nəticəsində hakimiyyətdən devrilən Demokrat Partiyasının liderləri burada saxlanmış və məhkəmə prosesləri də eyni adada keçirilmişdi.

² Tezer (Təzəxanım) Taşqıran (1907-1979) – türk pedaqoq, siyasətçi, yazıçı. Əhməd Ağaoğlunun qızı, Səməd Ağaoğlunun bacısıdır. 1941-1953-cü illərdə Kastamonu və Qarsdan Türkiyə Böyük Millət Məclisinin üzvü olmuşdu. Məntiq, vətəndaş hüquqları və qadın haqlarına dair bir sıra əsərlərin müəllifidir.

³ Yeniçəri – 1365-1826-cı illərdə Osmanlı imperatorluğunda nizami piyada hissələri. XVII əsrin sonlarına qədər bir qayda olaraq təəssübkeş müsəlman ruhunda tərbiyə olunan və mükəmməl hərbi təlim gören xristianlardan təşkil edilirdi.

⁴ Sonralar Türkiyə Cümhuriyyətinin görkəmli dövlət adamlarından biri kimi tanınan, daxili işlər naziri, baş nazir kimi mühüm postlar tutan Şükrü Saracoğlu Birinci Dünya müharibəsindən sonra həmin dövrdə İttihad və Tərəqqi hökumətinin təhsil müfəttişi vəzifəsində çalışan Əhməd Ağaoğlunun yardımı ilə İsveçrəyə ali təhsil almağa göndərilmişdi. Lakin 1930-cu illərin ortalarında magistr təhsilini tamamlaymaq üçün Fransaya gedən Səməd Ağaoğluna etimadsız yanaşmış, "vaxtı ilə cibində rus pasportu daşıyan bir adamın oğlunun" xaricdə təhsil almasını məqsəduyğun saymamışdı. Müəllif həmin hadisəyə işarə edir.

Davamı gələn sayımızda

Tərcümə edən: Vilayət QULİYEV, professor

O gün heç kim divanə gənc saydıqları Hafizin hara getdiyini bilmədi. Sonradan xəbərgir dərviş kimi heybəsini çiyinə alıb insanlardan uzaqlaşan Hafizi Şirazın ən ucqar nöqtəsindəki bir yerdə huşsuz halda tapan atası da bunun səbəbini ondan soruşmadı. Heç Hafiz də atasına bircə kəlmə demədi. Sonradan eşq damcılayan qəzəllərində o səfərin tarixçəsindən və möcüzəsindən bəhs etdi. Ondan sonra hamı bildi ki, o vaxt gənc Hafiz eyni yuxunu dəfələrlə görmüş. Yuxudakı naməlum insan Şiraz yaxınlığındakı bir dağda kimsəsiz məzarı ziyarət etməsini Hafizdən tələb edirmiş. Üzü nur qatı ilə örtülmüş həmin adam Hafizə o zaman demişdi ki, o dağdakı kimsəsiz məzarı ziyarət etsə, ona İlahi vergi kimi şairlik istedadı veriləcək və o, bütün müsəlman diyarında tanınacaq. Əvvəlcə bu yuxuya önəm verməyən Hafiz yuxuların ondan əl çəkmədiyini görüb, o dağı ziyarət edir. Atası həmin kimsəsiz məzarın yanında Hafizi huşsuz vəziyyətdə tapır. Amma qoca bilmir ki, ərköyün oğlunu bundan sonra hamı Hafiz Şirazi kimi tanıyacaq. O, bütün Şərqi qəzəl ustası hesab ediləcək. Hafiz Şirazi öz "Divan"ında həmin məzarı ziyarət etdikdən sonra şairlik istedadına sahib olduğunu bir neçə dəfə qeyd edib. Bəs həmin məzar kimə məxsusdur? Hafizi hansı mistik güc şairlik ilhamı ilə qovuşdurmuşdu? Haqqında danışacağımız şəxs həmin kimsəsiz məzarda uyuyan, mistik gücü ilə oranı ziyarətə çevirən bakılı sufi Baba Kuhu Bakuvidir.

X-XI əsrlərdə yaşamış görkəmli sufi şairi, dövrünün elm xadimi Baba Kuhu Bakuvi araşdırmaçıların, alimlərin nəzərində hər zaman sirli bir övliya sayılıb. Bakuvinin ömrünün son illərini yaşadığı və məzarının yerləşdiyi dağ sonradan ziyarət məkanına çevrilib.

Elmi tədqiqatlarda da sirr kimi qalan Kuhu tam dərindən öyrənilməyib. Azərbaycan alimlərindən Solmaz Rzaquluzadə, Zakir Məmmədov, Məsiəğa Məhəmmədi, Sənan İbrahimov onun haqqında araşdırmalar aparıblar.

Sənə çatanda bildim

Sənə gedən Yolam mən...

X əsrin sonları... Şərq öz elmi, mədəni və mənəvi intibahını yaşamaqdadır. Hələ ki, onu gözləyən gələcək faciələrdən tam xəbərsizdir.

O şəhərdən bu şəhərə alimlər, şairlər, fəqih və mütəsəvviflər get-gəl edirlər. Aralardakı əlaqənin genişlənməsi mədəni rəqabətə yol açır. Elmi, islamı və təsəvvüfə təbliğ edən yeni-yeni ocaqlar, mədrəsələr, zaviyələr tikilir. Bu zaman müsəlman Şərqi sayılıb-seçilən şəhərlərindən biri olan Bakıdan Baba bəy adlı elm fədəisi biliklərini daha da zənginləşdirmək, dünyagörüşünü artırmaq məqsədilə Nişapura yola düşür.

Əslində o, missionerdir. Təmsil etdiyi sufi təriqətinin konsepsiyasını başqa şəhərlərdə yaymaq, İlahi eşqi insanlar arasında təbliğ etmək işini üzərinə götürüb. Belə insanlara o zaman mühəddislər, yəni hədis toplayanlar deyirdilər. Hədisçilər hikmətamiz həyat hekayətlərini toplayıb, onları daşıyıcıları olduğu hər hansı sufi cərəyanının nəzəri konsepsiyası ilə əlaqələndirirdilər. Yəni, təcrübə ilə nəzəriyyəni bir araya gətirirdilər.

Nişapur X əsrin sufizm mərkəzi idi. Baba bəy Kuhu Nişapura varınca, fasilələrlə bəzi şəhərlərdə məskunlaşır, oranın elmi mühiti, mənəvi aurası, bir sıra dəyərli alimləri ilə tanış olur. Bu ərəfələrdə o, hətta otuz minə yaxın hədis də toplayır. Əvvəlcə Şiraza gəlir və orada Şərqi böyük alimi, yəni, "Şeyx Kəbir"i adlanan Hafizi ilə tanış olur.

Böyük şərqşünas Bertels bu barədə öz əsərində belə qeyd edir: "Kuhu ora sufizmin möcüzələrini öyrənməyə getmişdi. Amma buna nail olmadığı üçün bədbinlik içində oranı tərk edir".

Kuhu nə deməkdir və o, necə dağa döndü?

Nişapuru tərk edən zaman Baba Kuvunun nə az, nə çox döz 97 yaş olur. Amma o, yenə də uzun həqiqət yolçuluğundan usanmır. Sükunətə qapılmaq, yalnız Allahla ünsiyyətdə olmaq istəyir. Odur ki, səssiz-səmirsiz insanları tərk edir və Şiraz yaxınlığında bir dağa çəkilir. 20 il guşənişin ömür sürür. Məskunlaşdığı dağı da könlündəki İlahi nura bürüyür. 117 yaşında vəfat edir və həmin dağda dəfn olunur. Məzarı ilə öz mənəvi təcəssümünü məskunlaşdığı dağa aşılaya bilir.

Baba Kuhu Bakuvi haqqında başqa bilgiler

Baba Kuhu Bakuvi sağlığında da böyük hörmət-izzət sahibi olub. Abbasqulu ağa Bakıxanovun "Gülüstan-İrəm" əsərində onun barəsində yüksək fikirlərə rast gəlinir. Tarixçilərin dediyinə görə, Şeyx Əbu Abdulla Əli bin Məhəmməd Bakılı həm dünyəvi, həm də ruhani elmlər sahəsində seçilirdi. O, uşaqlıq illərindən dövrünün ən görkəmli alimlərindən sayılan Abdulla Xəfifdən, Əbül-Qasım Quşeyridən və başqalarından dərs almış, məşhur şeyx Əbu Səid Əbül-Xeyrə elmi mübahisəyə girişmiş və onun biliyini yüksək qiymətləndirən şeyx Əbül-Abbas Nəhavəndi ilə uzun müddət əlaqə saxlamışdı. Ömrünün son illərində o, xəlvətə çəkilərək, Şiraz yaxınlığında bir mağarada yaşamış, Şərqi ən savadlı alimləri burada onun ziyarətinə gəlmişlər.

Baba Kuhu Bakuvinin ərəb dilində biza gəlib çatmış fəlsəfi əsərləri arasında "Əxbar əl-arifin", "Əxbar əl-qafilin", "Bədayət hal əl-həllac" və başqalarının adını çəkmək olar. Bunlardan başqa, onun farsca şerlər divanı da olub.

Onun "Divan"ı sufi əlyazmaları arasında ən qədimlərdən biridir. Burada çox zaman sufinin Allaha oxuduğu yanıqlı məhəbbət nəğmələrini bir gözələ vurulmuş gənc bir oğlanın mahnılarından ayırmaq çətin olur.

Bu divanın ən qədim əlyazmalarından birinin tarixçəsi olduqca maraqlıdır. İran alimi Həbibullah İmad öz evində təmir işləri apararkən divardan bir sandıq tapır. Sandığın içindən çıxan bir neçə əlyazmanın arasında Bakuvinin "Divan"ının qədim nüsxəsi də vardı.

Baba Kuhinin əsərlərində gizli şifrələr

Kuhinin həm "Divan"ında, həm də digər fəlsəfi mətnlərində dərin mənaya malik, orijinal fəlsəfi fikirlər, İlahi hikmətlər var. Bəzilərinə diqqət edək:

"Yoxdur ruhların mürəkkəbliyi, hamı birlir ki, onlar torpaqdan yaranıb. Kuhu ürəyini bədəninin təbindən siləndən sonra nəhəng bir dəryaya düşdü".

Bu fikir vəhdəti-vücud fəlsəfi konsepsiyasının əsas müddəalarını özündə əks etdirir. Belə ki, vəhdəti-vücudda "insan dəryadan ayrılan damlalar kimi ilahi vücuddan qopmuş zərrələrdir" düsturu bu nəzəriyyənin qayəsini əks etdirir. Kuhu də bunu çox gözəl vurğulayıb. Damcılar sonradan yenə dəryaya qayıdantək, insanlar da zərrə kimi yəndən öz əslinə döndür.

Başqa bir nümunəyə diqqət edək:

"Bir anda bütün əbədiyyətin sirri mənə ayan oldu, sirlər dünyasının qapısı üzümə açıldı. O, canımın qulağından yapışmış mənə başqa qədəh verdi. Dedi, mənə özündən və başqa adamlardan fərqləndir. Dedi, Kuhu, mən bütün adları, sifətləri, qurunu, yaşı, xeyri, şəri nəyi görürəmsə, fərqləndirirəm".

Burada isə o, həyatdakı bütün varlıqların Ali Mütləqlə vəhdətdə olma məqamını açıqlayır. Həqiqətən də bütün var olanlar vahid bir harmoniya altında hərəkətdədirlər.

P.S. Elə bizləri də Baba Kuhu ilə birləşdirən bu harmoniyadır.

Elmin NURİ

Məzarı dağı nurlandıran bakılı sufi

Bu tanışlıq ona əşərlik cərəyanını sevir. Sonra Bağdada gedir, bir müddətdən sonra isə yenidən Nişapura qayıdır. Amma heç yerdə qərar tuta bilmir. Bir dərviş kimi öz missiyasında çox maraqlı olan Baba bəy sufizmin sirlərinə vaqif olmaqdan ötrü dövrün böyük alimlərinin Kuşayrinin, Xereqaninin, Sərracinin, Əbu Yazdinin cəm olduğu Nişapurdakı o biri şəhərlərə nisbətən xeyli qalır. Amma yenə də bu uzun və mürəkkəb eşq yolunda könlünü tam olaraq nurlandıra bilmir. Könlünün hürr, ruhunun quş misali olmasına çalışan Baba bəy dövrünün beyin mərkəzini də tərk edir.

Beləcə, insanda cəm olan işıq, dağı müqəddəsləşdirir. İnsanlar onun məzarına müqəddəs yer kimi baxır. Özü ölür və nurunu dağda qoyub gedir. Beləliklə, insan bax, beləcə dağa dönərək əbədi olaraq bəşəriyyətin xidmətində dayanır. Ona görə də o, Kuhu, yəni, "dağ" təxəllüsü ilə xatırlanır və sonradan əsl əfsanəyə çevrilir. Yuxarıda da qeyd etdiyimiz kimi, rəvayətə görə, Şərqi böyük şairi Hafiz Şirazi gecə ikən o sufinin dağdakı qəbrini ziyarət edir və ondan sonra şairlik istedadı qazanır.

Başqa bir rəvayətə görə, Şirvanşahlardan birinin qızı öz mərhum sevgilisinə yaxın olmaq, onun qəbrinə və bütün müsəlman aləmindən ziyarətinə gələnlərə qulluq etmək məqsədilə buraya gəlir, öləndə isə onun yanında dəfn olunur.

Qəzetimizin ötən sayında keçən əsrin 50-ci illərində M.Əzizbəyov adına Azərbaycan Dövlət Dram Teatrının səhnələşdirdiyi "Otello" tamaşası haqqında "Pravda Vostoka" qəzetində çap olunmuş məqaləni dərc etmişdik. Yazıda Az.SSR-nin xalq artistləri Ələkbərov, Barat Şəkinskaya, Rza Əfqanlı kimi ölməz sənətkarların rolları təhlil edilirdi. Bir daha qeyd edək ki, Azərbaycan teatrının perspektivləri haqqında danışıq, şübhəsiz, onun keçdiyi tarixi təcrübəni daha dərinlən öyrənmək, təhlil etmək və qiymətləndirmək lazım gəlir. Bu səbəbdən, tanınmış jurnalist Fazil Rəhmanzadənin Azərbaycan teatrının tarixi inkişaf mərhələləri ilə bağlı ən müxtəlif materialları arxivləşdirməsi nəticədə fəaliyyət kimi qiymətləndirilməlidir. ADDT-nin səhnələşdirdiyi tarixi, əlamətdar "Otello" tamaşası haqqında 1949-cu ildə Y.Kreçetovanın "Vişka" qəzetində dərc olunmuş "Otello" Azərbaycan səhnəsində" məqaləsini çevirərək diqqətinizə təqdim edirik.

Y. KREÇETOVA
"Vişka" qəzeti
12 may, 1949-cu il

Şekspirin pyesləri təkcə SSRİ xalqları arasında iyirmi yeddi dillə tərcümə edilib. Onun əsərləri əsasında hazırlanan tamaşalar hər dəfə teatrımızın həyatında əhəmiyyətli hadisəyə çevrilir. Əzizbəyov adına Azərbaycan Dram Teatrının səhnəsində oynanılan "Otello" tamaşası da Bakı tamaşaçıları tərəfindən böyük maraqla qarşılanır. Aşiq olmuş venesiyalı mavr – Otello ona vurulmuş xoşbəxt Dezdemonanı atası evindən qandolda qaçırdığı ilk səhnədən tutmuş, faciəvi sonluğa qədər, bütün tamaşa son dərəcə maraqla izlənilir.

Tamaşanın rejissoru, Stalin mükafatı laureatı A.İskəndərov pyesi düzgün şərh etmiş, kollektivlə birgə həqiqi mənada realistlik, canlı təsirli gerçəklikləri və idrak tərzinin özünəməxsusluğu ilə seçilən gözəl bir tamaşa ərsəyə gətirmişdir.

Otello faciəsinin şərhini ilə bağlı həmişəki "qısqanclıq" problemini teatr arxa plana keçirib. Otello ilə Yaqonun münasibətini rejissor iki ziddiyyətli dünyagörüşünün – həyata nikbin münasibət bəsləyən, insanlara inanan, ləkəsiz Otello ilə riyakar, ədəbsiz, öz məqsədinə çatmaq üçün cinayət törətməkdən belə çəkinməyən Yaqonun qarşıdurması kimi təqdim edir.

Baş rolun ifaçısı Ə.Ələkbərovun oyununu xüsusi qeyd etmək lazımdır. Onun ifası tamaşanın uğurunu şərtləndirir.

"Otello öz təbiəti etibarilə qısqanc deyil, əksinə, sadələşmiş və tez inanan adamdır" - Puşkinin bu maraqlı ifadəsi Ələkbərovun yaratdığı obrazı çox gözəl xarakterizə edir. Onun Otello su alicənab, mərd, ürəyiaçıq, sadədil insandır. Ona görə də, inamı sarsılan, ruhu sızlayan Otellonun başına gələnlər daha faciəvi təsir bağışlayır. Dezdemonna ilə bağlı Yaqo onun qəlbinə şübhə toxumu saldıqdan sonra Otello özünə yer tapmır, bütün hissələri təlatümə gəlir. Otello kimi obrazların üzərində illərlə işləmək lazım gəlir və Ələkbərov doğru yoldadır, bu rola yeni-yeni çalarlar qazandırmıq, onu daha da təkmilləşdirmək üçün böyük imkanları var.

Teatr Yaqonun şablon obrazını yaratmaq ənənəsini də yeniləyib. Rza Əfqanlının ifasında Yaqo ağıllı, zirək adam təsiri bağışlayır. O, məharətlə, qətiyyətlə fitnə toru hörür, daha yüksək mövqeyə yiyələnmək istəyir. O, asanlıqla insanların qılığına girir, onların etibarını qazanır, özünü "vicdanlı, təmiz" adam kimi qələmə verir, insan ehtiraslarından və qüsurlarından bacarıqla istifadə edir.

Dezdemonna - Barat Şəkinskayanın ifası çox səmimi, təsirli alınıb. Dördüncü pərdədə, faciəvi hadisələrin baş verəcəyini hiss edən Dezdemonanın qəlb çırpıntıları xüsusilə yaxşı ifadə olunub. Tamaşaçı, istəməz, Dezdemonanın halına

kübar cəmiyyətin yetişdirdiyi yüngülməz cavablar yox, yeni şəraitə təmsil edən, mənəvi baxımdan Otello ilə Dezdemonna yaxın olan şərfli döyüşçüdür. Emiliya obrazı üçün kifayət qədər real, canlı boyalar tapa bilməyən Fatma Kadrinin ifası tamaşanın ümumi planına uyğun gəlir. Rodriqo və Byanka rollarının təkmilləşdirilməsi və tamaşanın ayrı-ayrı səhnələrinin zənginləşdirilməsi üçün teatr xeyli iş görməlidir.

Stalin mükafatı laureatı Qara Qarayevin musiqisi, "Gözəl söyüd" mahnısı tamaşanın ümumi ruhu ilə üzvi bağlılıq təşkil edir. Tamaşanın tərtibatı, üslubu, kostyumların seçimi (rəssamlar - N.Fətullayev və B.Əfqanlı) ilə bağlı ayrıca danışmaq lazımdır – burada da xüsusi zövq duyulur, yüksək sənətkarlıq hiss olunur.

Şübhə yoxdur ki, "Otello" tamaşası teatrın qızıl fonduna daxil olacaq və repertuara qalacaq, çünki rejissorla kollektiv əsas məqsədə çatmışlar – onlar böyük dramaturqun xəlqiliyini, əsərindəki humanizmi, insan təbiətin-

"Otello" Azərbaycan səhnəsində

acıyır, onun öz xoşbəxtliyi uğrunda daha qətiyyətli, cəsarətli mübarizə aparmasını istəyir. Axı xurafat, mövhumi hissələr Dezdemonaya yaddır. Venesiyanın əsil-nəcəbətlə xanımlarından olan Dezdemonna yaşadığı zamanın və cəmiyyətin bütün qaydalarını və ənənələrini pozaraq, ata evini qaradərili mavr ilə tərk edib.

Kassio obrazı (artist A.Sultanov) da yaddaqalandır. Bu, trafaret,

dəki gözəlliyin təntənəsinə inam hissini tamaşaçılara çatdırmağa nail olmuşlar. Nəticə etibarilə isə, bu ölməz faciənin həmişəyaşar obrazları artıq tamaşaçıların yaddaşına həkk olunub.

**Tərcümə edən:
Etimad BAŞKEÇİD**

Qürbətdəki narahat ruh

Nəriman
ƏBDÜLRƏHMANLI

○ Bu isti yay günündə qəfildən Vəliəhd Vəliyevi xatırladım...

Uzaq Amerikada Haqqa qovuşmadığından az qala bir il ötür. Yəqin, bu dünyayla qürbətdə vidalaşacağı heç özünün də ağına gəlməzdi. Amma olan oldu, mədəniyyətimiz bir sənətçisini də vaxtsız itirdi...

Onu xatırlamaq üçün təxminən 35 il əvvələ qayıdım...

Bakı Dövlət Universitetini bitirəndən sonra təyinatla Daşkəsən rayonuna göndərilmişdim. Vəliəhd də həmin rayonun Əmirvar kəndində doğulmuş, Ümumittifaq Dövlət Kinematografiya İnstitutunun aktyorluq fakültəsini, məşhur rejissor-aktyor, SSRİ Xalq artisti Yevgeni Matveyevin emalatxanasını bir neçə il idi ki, bitirmişdi. 1982-ci ildə rejissorlar Elxan Qasımov və Yefim Abramov yazıçı Əhmədəğa Muğanlının ssenarisində "Çobanbayatı" filmi çəkmək üçün Daşkəsənə gəlmişdilər. Vəliəhd də həmin ekran əsərində əsas rollardan birini oynayırdı. Quruluşçu operator Zaur Məhərrəmovun lentə aldığı filmə Xalq artistləri Ələddin Abbasov, Əlabbas Qədirov, Şahmar Ələkbərov, o zaman hələ cavan olan Rasim Balayev, daha da gənc aktyorlar Fəxrəddin Manafov, Firəngiz Mütəllibova... çəkildilər.

Vəliəhdə tanışlığımız orada baş tutdu. Daşkəsəndə doğulduğuna görə, demək olar, "qonaqlar"ın bütün məsuliyyətini öz üzərinə götürmüşdü. Çox səmimi, deyib-gülməyi, zarafatı, xudmani məclisləri sevən insan idi. Filmin ikinci operatoru Nizami Abbasla çox yaxın olduğumuzdan onunla da tez dostlaşdıq. Az qala çəkilişdən kənar bütün vaxtımızı bir yerdə keçirirdik.

O vaxt Vəliəhd "Anlamaq istəyirəm" filmindəki roluyla böyük ekranda ilk addımını atmışdı. Sonra "Papaq", "Qara gölün cəngəvərləri", "Əzablı yollar", "İliq dənizdə buz parçası", "İşarəni dənizdən gözləyin", "Qanlı zəmi", "Qorxma, mən sənənləyəm", "Özgə həyat", "Şeytan göz qabağında", "Ölsəm, bağışla" lentlərində ikincidərəcəli və epizodik rolları ifa elədi.

1990-cı illərin əvvəllərində artıq mən də kinostudiyada işləyirdim, "Yaddaş" studiyasında redaktor-ssenariçi idim. Onda Vəliəhd kinoprodüserliyə başlamış, müstəqil "PAKT" kinostudiyasını yaratmışdı. Böyük arzuları və planları vardı.

İlk işlərindən biri İranın "Lələfilm" kinostudiyası ilə birgə ekran əsərinin lentə alınması idi. Film üçün "Divlər zindanı" adlı ssenari yazmağı da gənclərə etibar elədi. Ssenarini yazıçı Yaşarla (mərhum qələm dostumuz Eyvaz Əlləzoğlunun iştirakı ilə) çox qısa müddətdə - 15 günə yazdıq. Sonra Cəmsid Əmirovun "Qara Volqa" əsərinin motivləri üzrə ssenari yazmaq mənim qismətimə düşdü. Film 1993-cü ildə çəkildi. Vəliəhd özü də həmin ekran əsərində, eyni vaxtda "Pəncərə", "Şahid qız", "Yapon və yaponiyalı" lentlərində epizodik və ikincidərəcəli rolları ifa elədi. Amma ona elə gəlirdi ki, kiçik rollarla yaradıcılıq potensialını tam gerçəkləşdirə bilmir. Yəqin, buna görə də sənətdən get-gedə uzaqlaşdı.

Həmin vaxt Vəliəhdin oğlu ABŞ-da təhsil alırdı, səhv eləmirəmsə, 1992-ci ildə onun yanına getdi, qayıdandan sonra qəti qərara gəldi ki, köçüb gedəcək. Çox dilə tutduq, amma fikrindən dönmədi. Aradan keçən təxminən 15 il ərzində cəmi bir dəfə görüşə bilmişdik, hərdən əlaqə saxlayırdıq. Həyatından razı idi.

Amma, təəssüf ki, onu sənətçi kimi itirdik...

Sənətə böyük arzularla gəlmiş Vəliəhd Vəliyevdən indi bizlərə qalan yalnız xatirələr, bir də çəkildiyi filmlərdir...

Sözə, bədii mətnlərə tarixin bütün dövrlərində ehtiyac olub. Söz – zamanın biləyindən yapışan, onun nəbzini yoxlayan bir təbib olub həmişə. Gərdirşin əli hər yerdən üzüləndə dünya, qələmin gücünə, bədii sözə söykənib. Bunu zaman-zaman sınaqlardan keçən ədəbiyyatımız da təsdiqləyir. Təəssüf ki, yazılan gözəl əsərlərlə yanaşı, bu günün mənərəsi fonunda yaşanan xaotik bir söz bəmuna da şahid oluruq. Bu, əsl sözə qiymət vermən oxucularla bir xəyal qırıqlığı yaradır. Ədəbi mühitdə yaşananlar, məsələn, yaşından, təcrübəsindən, istedadından asılı olmayaraq, romancılığa aludə olmağın bu gün bir dəb halını alması, nəticədə sözün urvattan düşməsi ədəbiyyatsevərləri məyus edir. Belə də yazarlarımızın tarixin dolanbaclarından keçib gəlmiş əsərlərinə bir daha üz tutmağa dərin ehtiyac duyulur. Bu baxımdan, dəyərli ədəbi nümunələrdən örnəklər verməyi planlaşdırmışıq. Beləliklə, Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi Hüseyn Abbaszadənin (1922-2007) “Uçurumdan keçən yol” hekayəsi ilə missiyamızı davam etdiririk.

Onlar toydan qayırdılar, səsli-küylü, tamaşalı kənd toyundan... Deyişən aşıqların zəngülələri, qoşa zurnanın şaqqiltısı hələ də qulaqlarından getməmişdi.

Onlar iki dost - Nahid və Səfi toydan qayırdı. Üstü yaşıl ot və kol-kosla örtülmüş dağ yolu gecəki yağışdan bərk islanmış, orda-burda gölməçələr əmələ gəlmişdi. Sellərin zirvələrindən yığıb gətirdiyi bitki çürüntüləri torpağa qatılmışdı. Yolun palçığı yapışqana dönmüşdü. Nahid də, Səfi də şalvarının balağını çırmalamışdı, ikisinin də ayaqqabısı palçığa bulaşmışdı. Onlar əllərinə çomağa oxşar çubuq götürmüşdülər. Sürüşüb yıxılmamaq üçün qalın çubuğu yerə dayaq eləyib addımlayırdılar.

Nahid dedi:

- Gecə o nə yağış idi?! Göy guruldayır, güclü ildirir çaxır, elə bil yüz topdan birdən yaylın atəşi açırdılar. Yağış nə yağış, tut ucundan göyə çıx...

Səfi əsnədi, əlinin dalını ağzına tutdu.

- Daş kimi düşmüşdüm, heç nədən xəbərim olmayıb. Bununla belə, yenə də yuxudan doymamışam...

- Doymazsan da, gecəyarına kimi oynadın. Başqalarına aman vermirdin. Bir axşamda bir ilin əvəzini çıxdın. Yazıq çalğıçıları əldən salmışdın, özün də suyun içində idin.

- Üzdən iraq, yasın yaraşığı ağlamaq, toyunku da çalib-oyunamaqdır. Qardaşımın toyu idi, niyə də doyunca oynamayaydın?! Nahidlə Səfi köhnə dost idilər. Bu gecədən onlar qohum olmuşdular. Nahidin bacası Səfinin qardaşına ərə getmişdi, onlar bir kənddə anadan olmuş, bir məktəbdə oxumuş, bir yerdə Bakıya instituta girməyə getmiş, Səfi birinci, Nahid üçüncü imtahanlardan kəsilmiş, daha geri qayıtmayıb, Qaradağ mədənlərinin birində işə düzəlmişdilər. Dördüncü il idi ki, onlar doğma dağlardan, meşəli-bulaqlı kəndlərindən ayrılmışdılar. Ancaq məzuniyyətdən-məzuniyyətə valideynlərinin yanına dincəlməyə gəlirdilər.

Toya getmək üçün mədən müdirindən üç gün icazə almışdılar. Hər ikisi sabah işdə olmalı idi. Buna görə də səhərin gözü açılar-açılmaz oyanıb yola çıxmışdılar. Kəndlərin dörd kilometrliyindəki rayon mərkəzindən Bakıya gedən avtobus saat onda yola düşürdü. Özlərini ona yetirəydilər, axşam şəhərdə olacaq, sabah səhər işə gedəcəkdilər. Yağış yolları korlamışdı. Yerimək çətinləşmişdi.

Nahid addımlarını yeyinlətdi. Ondan geridə qalan kökbedənlə Səfi narazılıqla dedi: - Dalınca atlı gəlmir ki, səni qovurlar, hara qaçırısan?! Palçıqdan yerimək olmur, sən də bir yandan tələsirsən. Yavaş, hələ vaxtımız çoxdur. Avtobusa çatacağıq. Nə yol qalıb ki, körpünü addadıq, rayon mərkəzindəyik. Tələsmə.

Nahid dedi: - Gecəyarı göy o sayaq guruldayıb yağış tökəndə fikrimə gəldi ki, bu, xəbərsiz olmayacaq.

Uçurumdan keçən yol

Boyca Səfidən kiçik və arıq olan Nahid nə addımlarını kiçiltirdi, nə də ona cavab verdi. O, uçurumun qırağına gəldi. Heyrətə ayaq saxladı.

- Bu nədir?.. Gör bir nə olub?!

Səfi soruşdu:

- Nə olub ki? O gəlib Nahidin yanında dayandı. Uçuruma baxınca yuxu tökülən gözləri bir anda geniş açıldı.

- Balam, bu nə həngəmdir... Elə bil bomba qoyub partladılar. Qədimdən uçurumun üstündən taxta körpü salınmışdı. Körpü çox köhnə idi. İndi o, yerində yox idi. Görünür, gecəki güclü yağış dirəkləri qayalardan qoparmış, körpünü uçurmuşdu.

Uçurumun dibindən daş-kəsəyi yuyub özü ilə apararı sarı çay, sürətlə axırdı. Sarı çay, demək olar ki, yayda tamamilə quruyurdu. Bu gün o, yamınca coşmuşdu.

Dağların başını qalın bulud layları almışdı. Onlar zirvələrə sürünüb keçirdilər. Yanlarından işıq süzülən boz buludlar sanki səhər günəşi hürküdüb mürgüdən ayrılmışdı.

Nahid dedi:

- Gecəyarı göy o sayaq guruldayıb yağış tökəndə fikrimə gəldi ki, bu, xəbərsiz olmayacaq.

- Doğrudan, sən lap aqlını itirmisən, Nahid. Uçuruma düşmüşdün ki... Niyə inad göstərirsen? Biz ki, bir cinayət ələmirik.

Kənd sovetindən bir kağız alarıq ki, körpü uçub. Neyləyək, təbii hadisədir də... Mədən müdiri arayışı görüb səsini kəsər. Əgər inanmırsa, qoy özü gəlib baxsın.

Səfinin dedikləri özünə gülünc gəldi. O qımışdı.

Nahid uçurumun qırağı ilə köhnə çığrı axtardı.

- Gəl geri qayıdaq. Kənd sovetindən kağız almaq mənim boynuma, onun fikrini çəkmə.

Nahid hirsə dedi:

- Kağız aparmasaq da, niyə yubanmağımızın səbəbini mədən müdirinə desək, inanar. Məni narahat eləyən o deyil.

- Bəs nədir?

- Ayaz.

Səfi ayaqqabısının dabanındakı palçığı əlindəki çubuğun ucu ilə siyirib yerə tökdü.

- Ayazın buna nə dəxli? O da sənin kimi operatorudur. Əsas müdiridir. O, bizi gecikdiyimizə görə danlamasın, dalı asandır.

- Niyə yadından çıxıb. Axı, Ayazdan xahiş eləmişəm bu üç günü mənim yerimə işləsin. Demişəm, cümə axşamı mədəndəyəm. Vədimə yalançı çıxmaq istəmirəm.

- Bir gün gec - cümə günü işə çıxsan Ayaza heç nə olmaz.

- Düzdür, heç nə olmaz. Ayaz elə oğlandır ki, xahiş eləsəm, mənim yerimə üç gün nədir, lap üç həftə də işləyər. Buna baxmayaraq, mən mütləq sabah orda olmalıyam. Özün bilirsen ki, Ayazın Soçiyə putyovkası var. Birinci gün yola düşməlidir. Təyyarə bileti də alıb. O, mənə arxayındır ki, sabah səhər işdə olaçağam.

- Əgər Ayaz getsə, briqadada onu əvəz eləyən bir adam tapılar. Heç narahat olma. Bir gün nədir ki... Nahid, gəl geri qayıdaq.

Nahid cib bıçağını çıxarıb, yolun qırağında bitmiş cır findıq ağacından uzun bir çubuq kəsdi, yarpaqlarını qoparıb yerə tökdü.

- Səfi, istəyirsən sən qal. Bir gün mənim əvəzimdə də kef elə. Çətin olsa da, mən də rəyə enib, o taya qalxaram.

- Tərslik eləmə, Nahid, yağışdan sonra çayın suyu gör necə artıb. Dövrəyə düşsən bir xata çıxar, peşmançılıq olar.

- Nigaran qalma, birtəhər keçərəm. Sağılıqla qal, mən getdim.

Səfi uçurumun qırağında durub baxırdı. Nahid çubuğunu yerə dayaq eləyə-eləyə dərəyə endi. Enişi yenidən cücərmiş göy otlar örtmüşdü. Hər yer yamyaşıl idi. O, yolun ortasına çatanda ayağı sürüşdü. Bir neçə metr müvazinətsiz aşağı yuvarlandı.

Yaxşı ki, çığrın qabağında kol-kos bitmişdi. Nahid onlara ilişib dayandı. Bunu görən Səfinin ürəyi yerindən düşdü. O, var gücü ilə çığrı:

- Nahid, sənə bir şey olmadı ki? Nahid...

- Salamatlıqdır... Narahat olma...

Dərə onların səsini əks elədi.

Nahid yavaş-yavaş ayağa qalxdı və tələsmədən dərənin dibinə endi. Çayın qırağına çatınca ayaqqabılarını və şalvarını soyundu, qayışı ilə bağlayıb əlinə götürdü. Sonra Sarı suyun içindən görünən iri, yastı daşın üstünə hoppandı, büdrədi, ancaq yıxılmadı. O, bir-birindən aralı çaya salınmış ikinci və üçüncü daşın da üstünə belə tullandı. Nahid yaxşıca bilirdi ki, Sarı çayın bu yeri dərin deyil. O, suya girdi. Çay dizindən idi. Düyüncəni başının üstünə qaldırıb qarşdakı sahilə sarı irəlilədi. Su sürətlə axırdı. Nahid az qaldı ki, yıxılınsın. O, axının əksinə doğru yönələrk daşlı, cınqıllı sahilə çıxdı. Rahatlıqla geri döndü. Səfinin durduğu yerə baxdı ki, yoldaşına əl eləyib getsin. Səfi uçurumun qırağında yox idi. O, Nahidin gəldiyi çığrıyla kol-kosdan tuta-tuta ehtiyatla dərəyə enirdi.

Bu

səhi-
fəni
uşaq-
lar, ye-

niyətmələr üçün hazırlamışıq. Amma bu, heç də

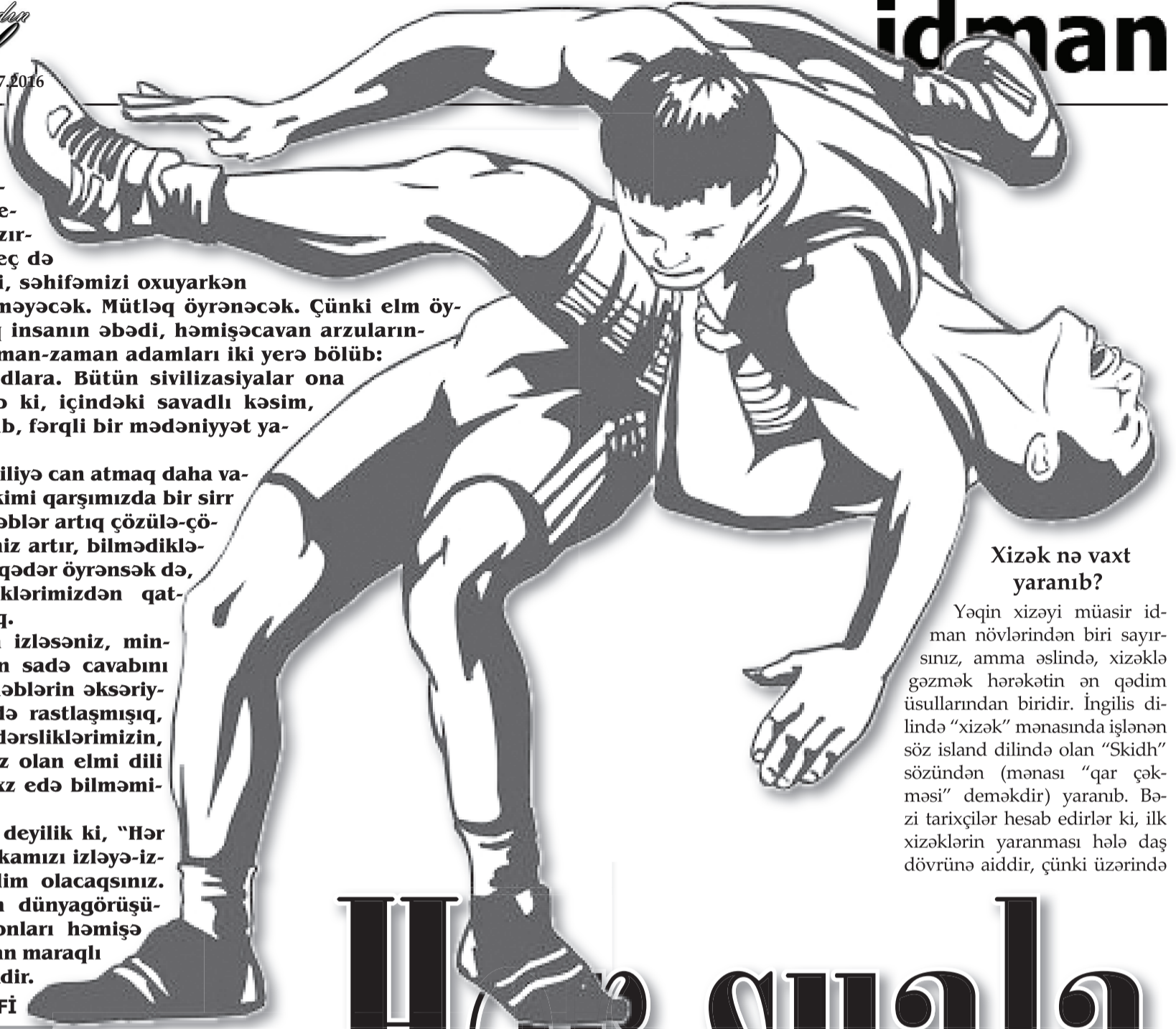
o anlama gəlməsin ki, səhifəmizi oxuyarkən böyüklər nəşə öyrənməyəcək. Mütləq öyrənəcək. Çünki elm öyrənmək, savad almaq insanın əbədi, həmişəcəvən arzularındandır. Bəşəriyyət zaman-zaman adamları iki yerə bölüb: savadlılara və bisavadlara. Bütün sivilizasiyalar ona görə sivilizasiya olub ki, içindəki savadlı kəsim, düşünən insanlar artıb, fərqli bir mədəniyyət yarada bilib.

Müasir dövrdə elmə, biliyə can atmaq daha vacibdir, çünki dünənə kimi qarşımızda bir sirr olaraq qalan çox mətləblər artıq çözümlə-çözülə gedir, bildiklərimiz artır, bilmədiklərimiz azalır. Amma nə qədər öyrənsək də, bilmədiklərimiz bildiklərimizdən qat-qat çox olaraq qalacaq.

Səhifəmizi müntəzəm izləsəniz, minlərlə mürəkkəb sualın sadə cavabını tapacaqsınız. Bu mətləblərin əksəriyyəti ilə orta məktəbdə rastlaşmışıq, amma, təəssüf ki, dərslərimizin, nədənsə, həmişə qəliz olan elmi dili ucbatından çox şey əxz edə bilməmişik.

Biz heç də o iddiada deyilik ki, "Hər suala bir cavab" rubrikamızı izləyə-izləyə savadlanacaq, alim olacaqsınız. Məqsəd uşaqlarımızın dünyagörüşünü genişləndirmək, onları həmişə diqqət mərkəzində olan maraqlı həmsöhbətə çevirməkdir.

İlqar ƏLFİ

Xizək nə vaxt yaranıb?

Yəqin xizəyi müasir idman növlərindən biri sayırırsınız, amma əslində, xizəklə gəzmək hərəkətin ən qədim üsullarından biridir. İngilis dilində "xizək" mənasında işləən söz island dilində olan "Skidh" sözündən (mənası "qar çəkməsi" deməkdir) yaranıb. Bəzi tarixçilər hesab edirlər ki, ilk xizəklərin yaranması hələ daş dövrünə aiddir, çünki üzərində

Hər suala

İdman güləşinin neçə yaşı var?

Güləş insana bəlli olan ən qədim idman növlərindəndir. Qədim Misirdəki məqbərələrin divarlarında güləşən insanların yüzlərlə təsviri var. Bu şəkillərdə müasir güləşdə istifadə olunan, demək olar ki, bütün duruşlar, tutuşlar göstərilir. Beləliklə, bəlli olur ki, güləş artıq 5000 il əvvəl çox inkişaf etmiş bir idman növü idi!

Mütəşəkkil, elmi cəhətdən əsaslandırılmış idman növü kimi güləş Yunanıstana, yəqin ki, ya Misirdən, ya da Asiyadan keçib. Lakin bir yunan əfsanəsinə əsasən, güləşi qədim qəhrəman Tezey ixtira edib. Qədim yunan idman oyunları sistemində güləşin müstəsna yeri vardı. Yunan güləşçiləri öz bədənlərinə yağ çəkir, sonra etibarlı tutuşu təmin etmək üçün yağın üzərinə qum səpirdilər. Qədim dünyanın ən yaxşı güləşçisi Krotonlu Milon ölkə çempionatlarında 32 qələbə qazanmış, altı Olimpiadın qalibi olmuşdu. Güləşin çox populyar olduğu Yaponiyada isə rəsmən qeyd olunmuş ilk yarış eramızdan əvvəl 23-cü ildə keçirilmişdi.

Yaponların özlərinə məxsus bir güləş növü də var ki, onun adına sumo deyirlər. Bu növdə əsas olan güləşçilərin çəkisidir. Sumo çempionlarının çəkisi adətən, 135 kiloqrama yaxın olur. Onlar fəvqəladə güclü olmaqla yanaşı, yaxşı güləşmək üçün müstəsna cəldlik göstərirlər.

Böyük Britaniyada da güləşlə çoxdan məşğuldurlar. Hətta kral VIII Henrix də güləşlə məşğul olur, yaxşı idmançı sayılırdı?

Bəzi uşaq oyunları necə yaranıb?

Bizim zamanlarda gizlənəçəyi ayləncə məqsədi ilə oynayırlar. Lakin gizlənəçəyi lap çoxdan yarananda bu oyunun onu oynayan insanlar üçün tamam başqa mənası vardı. Onu, adətən, uşaqlar yox, yaşlılar oynayırdı. İngiltərənin bəzi yerlərində belə bir ənənə vardı – bahar gələndə insanlar meşələrə, çöllərə çıxıb mövsümi quşları, bitkiləri tapar, öz kəndlərinə gətirirdilər ki, yazın həqiqətən gəldiyini hamı görsün.

Baharın meşələrdə gizlənən əlamətlərini tapmaq gizlənəçəyi oyununun da əsasını qoydu. Bu oyunun yaranmasından xeyli zaman keçdiyində baxmayaraq, bizim günlərdə də bəzi ölkələrdə gizlənəçəyi oynayan kəndli adamlar müəyyən quşların səsini çıxarırlar. Maraqlıdır ki, praktiki olaraq bütün uşaq oyunları oyun kimi yox, hansısa tarixi hadisə, yaxud insanların inandığı hansısa əfsanə ilə əlaqədar olurdu.

Oyunlar bəzən hansısa xoş hadisələrdən, bəzən də kədərli olaylardan qaynaqlanırdı. İngiltərədə məşhur olan "London körpüsü aşır" oyunu çox ciddi bir hadisə ilə əlaqədar yaranıb.

Bu oyunun, əslində heç Londona da aidiyyəti yoxdur! Bu oyun insanların öldəndən sonra o biri dünyaya düşmək üçün hansısa tilsimli körpüdən keçməli olduqlarına inandıqları dövrlərlə əlaqəlidir. Bəziləri qızıl körpüdən keçib göylərə qalxır, digərləri isə köhnə, sınıq-salxaq körpü ilə İblisin görüşünə gedirdilər. Bizim də bununla bağlı inanclarımız var – önlər mütləq Qıl körpüdən keçməlidir...

Beləliklə, bu oyun dünyanın əksər ölkələrində var və hərə ona bir ad qoyur.

Konkini kim kəşf edib?

İnsan artıq 500 ildən çoxdur ki, konkidə sürüşür! Ümumiyyətlə, buz üstə sürüşməyinsə yaşı təkərli konki sürməkdən qat-qat artıqdır, çünki ilk təkərli konkilər yalnız on səkkizinci əsrdə yaranıb. Təkərli konkidən Hollandiyanın yollarında 200 il bundan əvvəl istifadə etməyə başlayıblar və biz bunu ilk dəfə kimin etdiyindən xəbərsizik. 1863-cü ildə Nyu-Yorkun C.L.Plimpton adlı bir sakini dörd təkəri olan bir konki düzəldir. Həmin konkini xüsusi rezin döşəmədə sürürdülər. Konkinin məhz bu növü onu bütün dünyada populyar etdi.

Təkərli konkilərin inkişafında növbəti addım təkərlərinə podşipnik olan konkilərin yaranmasıyla atıldı. İlk təkərli konkilərin təkəri şümşad ağacından düzəlirdi, amma təkərlərin qıraqları tez ovulur, yeyilirdi. Az sonra təkərləri sərt xəlitələrdən, poladdan düzəltməyə başladılar. Təxminən 1910-cu ilədək təkərli konki yarışları Amerikada çox populyar idi, amma sonralar onu motosiklet və idman avtomobillərinin yarısı sıxışdırıb aradan çıxardı. Amma təkərli konki yarışlarının bu gün də cavanların sevimli əyləncəsi olduğuna şübhə yoxdur.

Konki ilə buz üstündə sürüşmək ənənəsi isə təxminən XVI əsrdə yaranıb. O zamanlar skandinaviyalılar ayaqlarına heyvan sümüklərindən düzəldikləri konkilər bağlayır, buzun üstündə sürüşürdülər. Sonra metal konkilər əmələ gəldi və bugünkü polad konkilər də onlardan yarandı. Bir zamanlar konkini ayağa uzun qayıqlar vasitəsilə bağlayırdılar. Sonralar onu xüsusi sıxıcılar və xırda qayıqlarla ayağa bərkitməyə keçdilər. İndi isə konkilər artıq xüsusi çəkmələrin altına boltlar vasitəsilə birdəfəlik birləşdirilir və adamlar konki ilə çəkməni bir yerdə alırlar.

xizəkli insanlar təsvir olunan qayaüstü rəsmlər aşkar olunub.

Hələ xristianlığın qədim laplandlar arasında yayılması nadək Skandinaviyada onları "skrid-finnen", yəni "sürüşənlər" adlandırırdılar. Onların hətta xizək ilahəsi də vardı, qış allahı isə burnu yuxarı əyilmiş xizəklərdə təsvir olunurdu. Bizə bəlli olan ilk xizəklər çox vaxt heyvan sümüklərindən düzələn uzun, əyri bir vasitə idi. Onları ayağa qayıqlarla bağlayırdılar. Təxminən 900 il əvvəl daş üstündə çəkilmiş, üzərində xizəkli insan fiquru olan təsvir də tapılıb.

Xizəksürmə idmanı Norveçdə, Telemark əyalətində yaranıb. Və həqiqətən də bu Norveç əyalətinin Morgedal şəhəri xizək yarışlarının beşiyi sayılır. Ölkənin bu rayonlarında qış ayları çox qarlı olduğundan, yerli əhali xizəkdən hərəkət vasitəsi kimi istifadə etməyə məcbur idi. Onlar hara getsələr də – istər ova, istər yarmarkaya, istər qonşu kənddəki qohmlarına baş çəkməyə, – hər yerdə yalnız xizəklə hərəkət edirdilər. Əgər siz xizəyi müasir ixtirlərdən sayırırsınızsa, yəqin belə bir fakta təəccüblənəcəksiniz: Norveçdə qalibləri mükafatlandırılan ilk xizək yarışması hələ 1767-ci ildə keçirilib!

Buz üstündə xokkey harada yaranıb?

Buz üstündə xokkey dünyanın ən sürətli oyunu sayılır. Xokkeyi hər birində altı nəfər olmaqla, iki komanda oynayır. Əlavə oyunçular, yaxud ehtiyat oyunçular meydanın hər iki yanında oturub növbələrini gözləyirlər. Hər komanda iki vəzifənin öhdəsindən gəlməyə can atır: "şayba" adlanan balaca rezin diski rəqibin qarısından keçirmək və rəqibin eyni işi görməsinə imkan verməmək. Bizim zamanda xokkey xüsusi toxmağa bənzəyən xokkey ağacı və topla oynanan oyunlardan biridir.

Belə hesab olunur ki, buna bənzər oyunlar qədim İran və Azərbaycan ərazisində çövkən adıyla yaranıb. Amma bu da bəllidir ki, qədim yunanlarda da xokkeyə bənzəyən bir oyun olub və Olimpiya oyunları proqramına daxil edilib. Yunanistanın paytaxtı olan Afina şəhərində yaşı 2400 il olan bir divar var. Onun üzərində müasir ot üstündə xokkeyi xatırladan oyunu oynayan adamların şəkli çəkilib.

Bu liqada bir neçə min oyunçu vardı. Beləliklə, Kanada xokkeyinin vətənidir, amma Birləşmiş Ştatlarda buz üzərində xokkey peşəkar əsaslarla fəaliyyət göstərirdi.

1904-1905-ci illərdə Miçiqan ştatının Hyuton şəhərində peşəkar xokkey liqası yarandı. Dünyanın əsas peşəkar xokkey liqasının – Milli Xokkey Liqasının təməli isə 1910-cu ildə qoyulub.

Duellər necə yaranıb?

Bildiyimiz kimi, duel qabaqcadan razılaşdırılmış, müəyyən qaydalara əsasən, ölümcül silahla silahlanmış iki şəxs arasında şəxsiyyətə toxunan məsələlərlə bağlı mübahisənin çözülməsi üçün keçirilən qarşılaşmadır. Bu təyinat görə iki şəxs arasında bəzi məşhur döyüşlər duel sayılır. Məsələn, belə güman edilir ki, Hektorla Axilles bir-biri ilə döyüşüb, amma bu döyüş duel sayılır. Məsələ bundadır ki, qədim zamanlarda məhkəmə dueli adlanan bir anlayış vardı. Bu

Belə döyüşün nəticəsi ilahi işarə kimi qəbul olunurdu, çünki o zamanlar insanlar qələbənin Allah neməti olduğuna inanırdılar. Daha sonralar duellər məhkəmə hökmlərini əvəz etməyə başladı. Lakin bir müddətdən sonra belə duellər qadağan olundu, lakin əvəzində şərəf duelləri dəbə mindi. Bu, on altıncı yüzillikdə baş vermişdi.

Münasibətlərin duel yoluyla aydınlaşdırılması üsulu o qədər populyar idi ki, 1601-1609-cu illər arasında duellərdə 2000-dən artıq fransız əsilzadəsi həlak olmuşdu! Kilsə və mülki hökumət bu ənənəni pisləyirdi və 1602-ci ildə Fransa kralı bir fərman verdi. Bu fərmana əsasən, duelə dəvət göndərən, bu dəvəti qəbul edən, yaxud dueldə sekondant kimi iştirak edənlərin hamısı ölüm cəzasına məhkum olunurdu. Bu qayda az sonra çox sərt hesab edildi və 1609-cu ildə belə bir qayda qüvvəyə mindi ki, duelə icazəni yalnız kral verə bilər.

Kart oyunları ilk dəfə harada yaranıb?

Kart oyunları o qədər qədim zamanlardan var ki, indi kim-sə onun nə vaxt və harada yaranmış barədə dəqiq bir şey söyləyə bilməz. Mütəxəssislərin çoxu hesab edir ki, oyun kartları Asiyadan gəlib. Belə bir rəvayət var ki, hindlilər və müsəlmanlar qədim zamanlarda əylənmək üçün dairəvi kartlarla müxtəlif oyunlar oynayırdılar. Amma bu rəvayəti təsdiqləyən faktlar ortada yoxdur.

Bu barədə ilk sənədli şahidlik XIV əsrə aiddir. Çinlilər iddia edir ki, kart onlarda artıq 1120-ci ildə olub və guya onu imperator Cyan Xo zamanında saray əyanlarının əylənməsi üçün ixtira ediblər. Bizə bəllidir ki, artıq XIV əsrin sonları üçün kart oyunları Fransada məhkəmə dəbdə idi. Kart o qədər geniş yayılmışdı ki, iş-güc adamlarının gün ərzində onu oynamasına qadağa da qoyuldu!

İlk kartlar əsasən düzbucaqlı, yaxud kvadrat idi, amma bəzi yerlərdə girdə kartlarla da oynayırdılar. İlk kart dəstləri 86 vərəqdən ibarət idi. Vərəqlərdən birinin nömrəsi yox idi, ona "sarsaq" deyirdilər. Bizim zamanlarda həmin kart "cocker" adlanır. XV əsrdə Avropada ağac üzərində qravürlər çox geniş yayılmağa başladı. O zamanadək oyun kartları əllə bəzənirdi və çox baha idi deyər, yalnız varlı adamların onları almaq imkanı vardı. Lakin ağac üzərində qravür üsulu daha ucuz kartlar düzəltmək imkanı yarandı və əhalinin daha aşağı təbəqələri başlarını kart oyunları ilə qatmağa başladılar.

XVI əsrdə ilk dəfə Fransada kartların indiyə kimi istifadə etdiyimiz dörd işarəsi dəbə mindi: ürək, toxmaq, xaç və kərpic.

Qolf harada yaranıb?

Bizə məlum olduğu qədər, qolf Şotlandiyada yaranıb. Lakin tarixin dərinliklərinə baxsaq, qolfun öz kökləriylə qədim zamanlara gedib çıxdığının şahidi olarıq. Roma imperiyasının yaranış dövrlərində Paqanika adlı bir oyun vardı. Onu içi quş tükü ilə dolu dəri topla və ağzı əyri ağaclarla, yəni toxmaqla oynayırdılar. Sübutlar var ki, qolfa bənzər oyun İngiltərədə təxminən XIV əsrin ortalarında olub. Britaniya muzeyində isə XVI əsrdə yazılmış bir kitabda yuvanın yanında durmuş üç oyunçunun şəkli verilir. Onların hər birinin topu və toxmağı var.

XV əsrdə qolf Şotlandiyada o qədər populyar oldu ki, həttə insanların bu oyunu oynamasına qadağalar da qoyuldu, çünki bu oyun çox vaxt aparıcı. Bütün bunlarla yanaşı, qolf həm də insanların hərbi hazırlıqdan yayınmalarına, kilsəyə müntəzəm deyil, ara-sıra getmələrinə səbəb olmuşdu. Bu oyun lap çoxdan nəcib və qədim bir əyləncə növü kimi tanınırdı.

Az sonra qolf oyunuyla kral sülaləsindən olan zadəganlar - IV Yakov, V Yakov, Mariya Stüart da maraqlandı. XVIII əsrdə Avropada qolf-klublar yaranmağa başladı. Onların arasında ilk klub, görünür, 1744-cü ildə əsas qoyulmuş bir klub idi. Klubun adı "Edinburqun qolf oyunçuları Nəcib Kompaniyası" idi. 1754-cü ildə yaranmış "Kral və Müqəddəs Andrey Qədim qolf-klubu" isə oyunun qaydalarına düzəlişlər edib onları tənzimlədi. Bu klubun qərarları hər yerdə, bütün klublarda qəbul olundu, təkcə Birləşmiş Ştatlardan başqa.

1951-ci ildə Birləşmiş Ştatların Qolf Assosiasiyası ümumi qaydalarla razılaşdı. Amerikada qolfu 1799-cu ildən oynayırlar. Lakin yüz il gərək oldu ki, bu oyun ölkədə müntəzəm oynanmağa başlasın. ABŞ-nin ilk qolf-klubu 1888-ci ildə Nyu-York ştatının Yonkers şəhərində yaranıb.

bir cavab

Buz üzərində xokkey isə təxminən yüz il bundan qabaq Kanadada yaranıb. Belə iddia edirlər ki, 1867-ci ildə ingilis əsgərləri Kinqston nahiyəsindəki donmuş Ontario gölündə xokkeyə bənzəyən bir oyun oynayırmışlar və buz üstündə xokkeyin tarixi də o zamandan başlanır. Bu gün ilk xokkey liqasının vətəni adına Kinqston və Monreal iddia edir.

Dəqiq bəllidir ki, 1885-ci ildə Kinqstonda buz üstündə xokkey liqası vardı. 1890-cı ildə Ontario xokkey liqası yarandı ki, onun tərkibində artıq 10 komanda fəaliyyət göstərirdi. 1904-cü ildə Xokkey həvəskarlarının Kanada liqası təşkil olundu.

təkbətək qarşılaşmanın qanuna uyğunlaşdırılmış forması idi və onun köməyiylə əsasən şəxsiyyətin təhqiri ilə əlaqədar olan məsələlər yox, hüquqi məsələlər həll edilirdi.

Məsələn, bəzən müharibə təhlükəsi reallaşanda düşmən qəbilədən əsir düşən bir döyüşçüyə silah verərək onun qarşısına özlərinin ən yaxşı döyüşçülərini çıxarırdılar.

Duellər İngiltərədə də yayılmışdı, lakin orada da çoxsaylı etirazlarla əlaqədar, bir müddətdən sonra duel qanundan kənar elan edildi. Lakin Almaniyada tələbə duelləri nisbətən yaxın zamanlara kimi qüvvədə idi. Tələbələr belə duellərdə iştirak etməyi şərəf işi sayırdılar.

Məşhur festivalın əhatə dairəsi genişlənir

Fransız prodüseri Rene Marten jurnalistlərə müsahibəsində bildirib ki, La Folle Journee Mahnı Festivalının sərhədlərini genişləndirmək fikrindədir. Bu məqsədlə, onlar festivalın Tehrandə və Çikaqoda keçirilməsi haqqında düşünür.

Marten 8-10 iyul tarixlərində Yekaterinburq şəhərində keçiriləcək "Ağlasığmaz günlər" festivalında iştirak etmək üçün Rusiyaya gəlib. Qeyd edək ki, LA Folle Journee Beynəlxalq Mahnı Festivalı ilk dəfə 1995-ci ildə Fransanın Nant şəhərində keçirilib. 20 il ərzində İspaniya, Yaponiya, Fransa və Polşada keçirilən festival 2015-ci ildən Rusiya musiqisevərlərinin də görüşünə gəlir.

Jurnalistlərin - "Festivalın gələcəkdə daha hansı ölkələrdə keçirilməsini nəzərdə tutursunuz?" sualını Marten belə cavablandırır: "İndi festivalı Tehrandə və Çikaqoda keçirmək kimi iki orijinal ideyam var". O, həmçinin La Folle Journee markası altında keçiriləcək festivallara, qısa müddət ərzində aralarında yaradıcılıq münasibətləri yaranmış Ural Filarmoniya Akademiyasının orkestrini də dəvət etmək fikrindədir.

Oxucuların nəzərinə

Tərcümə Mərkəzinin nəşr etdiyi (Xuan Rulfo – "Pedro Paramo", Matilda Urrutia – "Pablo Nerudayla yaşanan ömür", "Latın Amerikasına romanı", "Xilas yolunun yolçuları", "Bəşəri poeziya", Ernest Heminqvey – "Qadınısız kişilər", Akutaqava Rünoske – "Tanrıların istehzası", Jasmina Mixayloviç – "Xəzər dənizinin sahillərində", "Serbcə-Azərbaycanca lüğət", "Sözün Aydını", Oljas Süleymenov – "Az-Ya", "Candles (101 verses)" (şeir antologiyası), "Çexovdan Markesə qədər", "Modianonun seçilmiş əsərləri", "Boliviya gündəliyi", "Bizim həyatımız - bir şəh damlası" "7 pyes", Nəci Məhfuz - "Bildirçin və payız") kitabları şəhərin aşağıdakı kitab mağazalarından əldə edə bilərsiniz.

- Akadem. Kitab mağazası
- Kitab klubu mağazası
- Akademiya Kitab Mərkəzi
- Kitabevim.Az mağazası
- (28 may metrosu ətrafındakı kitab mağazaları)

Ədəbiyyat üzrə

Nobel mükafatçısı

Eli Vizel və ...

Holokost zamanı həyatda qalmaq bacaran ədəbiyyat üzrə Nobel mükafatı laureatı Eli Vizel Qüdsdə 87 yaşında vəfat edib.

1928-ci ildə Rumıniyada yəhudi ailəsində doğulan Vizel, 1944-cü ildə nasistlər tərəfindən ailəsiylə Osvençim-Buxenvald həbs düşərgəsinə göndərilib. Daha sonra atası ilə Buhenvald düşərgəsində əsir kimi saxlanan E.Vizel, düşərgənin 1945-ci ildə ABŞ ordusu tərəfindən azad edilməsi nəticəsində azadlığa çıxıb.

ABŞ-da yaşadığı illərdə 40-dan artıq kitab yazan və bir çox ədəbi mükafat alan Vizel, düşərgə həyatından bəhs edən "Gecə" adlı əsəri ilə dünya şöhrəti qazanıb.

Məşhur bokssçunun həyatı roman oldu

Tamer Korkmazın qələmə aldığı "Mənim adım nədir" kitabı İslam dinini qəbul etdikdən sonra adını dəyişərək Məhəmməd Əli qoyan amerikalı bokssçu Kassius Kleyin həyat hekayətindən bəhs edir.

Dünya şöhrətli bokssçunun yaşadığı həyat insanlara roman kimi təqdim olunur. Kitab, Məhəmməd Əlinin həyat devizi olan cümlə ilə başlayır: "Kəpənək kimi uçuram, arı kimi sancıram!" Tamer Korkmaz, Məhəmməd Əlinin həyat hekayətini danışmağa belə başlayır: "Uzun illərdi ki, işləmir, "parkinson xəstəsi" kimi sakit həyat sürür". Bu ilk cümlə oxucunu arxasınca aparmağı bacarır. Bu bioqrafik kitabın ideyası "Hece Yayınları"nın rəhbəri Ömer Faruk Ergezenə məxsusdur.

...iranlı

rejissor
Abbas

Kiarostami
vəfat edib

Fransada uzun müddət xərçəng xəstəliyindən müalicə alan iranlı rejissor Abbas Kiarostami 76 yaşında dünyasını dəyişib. 1940-cı ildə Tehrandə doğulmuş rejissor İran kinosunda yeni dalğa yaradanların lideri hesab olunur. 40-dan çox film çəkmiş A.Kiarostami 1997-ci ildə "Albalı dadı" filminə görə Kann kinofestivalında "Qızıl palma budağı"na layiq görülüb. Onun "Albalı dadı", "Dostumun evi haradadır", "Zeytun ağacları altında" və başqa filmləri İran kino tarixinə qızıl həflərlə yazılıb.

A. Kiarostami 1979-cu il İslam inqilabından sonra ölkəni tərk etməyən azsaylı kino xadimlərindən biri idi.

Hazırladı: FEYZİYYƏ